

DUTCH BIRDING

VOLUME 31 • NO 5 • 2009

Dutch Birding

*Internationaal tijdschrift over
Palearctische vogels*

REDACTIE

Dutch Birding
Duinlustparkweg 98A
2082 EG Santpoort-Zuid
Nederland
e-mail editors@dutchbirding.nl

FOTOREDACTIE

Dutch Birding
p/a René Pop
Postbus 31
1790 AA Den Burg-Texel
Nederland
e-mail rene.pop@dutchbirding.nl

ABONNEMENTENADMINISTRATIE

p/a Jeannette Admiraal
Iepenlaan 11
1901 ST Castricum
Nederland
e-mail circulation@dutchbirding.nl

BESTUUR

Dutch Birding Association
Postbus 75611
1070 AP Amsterdam
Nederland
e-mail dba@dutchbirding.nl

COMMISSIE DWAALGASTEN NEDERLANDSE AVIFAUNA

CDNA
Duinlustparkweg 98A
2082 EG Santpoort-Zuid
Nederland
e-mail cdna@dutchbirding.nl

COMMISSIE SYSTEMATIEK NEDERLANDSE AVIFAUNA

CSNA, p/a George Sangster
e-mail csna@dutchbirding.nl

INSPEEKLIJN
010-4281212

INTERNET
www.dutchbirding.nl

Dutch Birding

HOOFDREDACTEUR Arnoud van den Berg (tel 023-5378024,
e-mail amoud.van.den.berg@dutchbirding.nl)

ADJUNCT HOOFDREDACTEUR Enno Ebels (tel 030-2961335, e-mail enno.ebels@dutchbirding.nl)

UITVOEREND REDACTEUR André van Loon (tel / fax 020-6997585,
e-mail andre.van.loon@dutchbirding.nl)

FOTOGRAFISCH REDACTEUR René Pop (tel 0222-316801, fax 0222-316802,
e-mail rene.pop@dutchbirding.nl)

REDACTIERAAD Peter Adriaens, Ferdie Hieselaar, Roy Slaterus, Vincent van der Spek, Roland van der Vliet en Rik Winters

REDACTIE-ADVIESRAAD Peter Barthel, Mark Constantine, Dick Forsman, Ricard Gutiérrez, Anthony McGeehan, Killian Mullaney, Klaus Malling Olsen, Magnus Robb, Hadoram Shirihai, Brian Small en Lars Svensson

REDACTIEMEDEWERKERS Max Berlijn, Nils van Duivendijk, Steve Geelhoed, Marcel Haas, Jan van der Laan, Hans van der Meulen en Kees Roselaar

PRODUCTIE EN LAY-OUT André van Loon en René Pop

ADVERTENTIES Laurens Steijn, p/a Dutch Birding, Postbus 75611, 1070 AP Amsterdam
e-mail advertising@dutchbirding.nl

ABONNEMENTEN De abonnementsprijs voor 2009 bedraagt: EUR 36,50 (Nederland), EUR 39,50 (België), EUR 37,00 (rest van Europa) en EUR 40,00 (landen buiten Europa). Abonnees in België en Nederland ontvangen ook het dvd-jaaroverzicht.

U kunt zich abonneren door het overmaken van de abonnementsprijs op girorekening 01 50 697 (Nederland), girorekening 000 1592468 19 (België) of bankrekening 54 93 30 348 van ABN*AMRO (Castricum), o.v.v. 'abonnement Dutch Birding'. Alle rekeningen zijn ten name van de Dutch Birding Association. Het abonnement gaat in na ontvangst van de betaling.

Dutch Birding is een tweemaandelijks tijdschrift. Het publiceert originele artikelen en mededelingen over morfologie, systematiek, voorkomen en verspreiding van vogels in de Benelux, Europa en elders in het Palearctische gebied. Het publiceert tevens bijdragen over vogels in het Aziatisch-Pacifische gebied en andere gebieden.

De volgorde van vogels in Dutch Birding volgt in eerste instantie een klassieke 'Wetmore-indeling'. Binnen dit raamwerk worden voor taxonomie en naamgeving de volgende overzichten aangehouden: *Dutch Birding-vogelnamen* door A B van den Berg (2008, Amsterdam) (taxonomie en wetenschappelijke, Nederlandse en Engelse namen van West-Palearctische vogels); *Vogels van de wereld – complete checklist* door M Walters (1997, Baarn) (Nederlandse namen van overige vogels van de wereld); *The Howard and Moore complete checklist of the birds of the world* (derde editie) door E C Dickinson (redactie) (2003, Londen) (taxonomie en wetenschappelijke namen van overige vogels van de wereld); en *Birds of the world: recommended English names* door F Gill & M Wright (2006, Londen) (Engelse namen van overige vogels in de wereld).

Voor (de voorbereiding van) bijzondere publicaties op het gebied van determinatie en/of taxonomie kan het Dutch Birding-fonds aan auteurs een financiële bijdrage leveren (zie Dutch Birding 24: 125, 2001, en www.dutchbirding.nl onder 'The Journal').

Dutch Birding Association

BESTUUR Theo Admiraal (penningmeester), Gijsbert van der Bent (voorzitter, tel 071-4024547), Arjan van Egmond, Wietze Janse en Han Zevenhuizen (secretaris); tevens is de redactie van Dutch Birding met een zetel vertegenwoordigd.

BESTUURSMEDWERKERS Jeannette Admiraal, Menno van Duijn, Albert van den Ende, Thomas van der Es, Janneke Kimstra, Bertus de Lange, Arnold Meijer, Ies Meulmeester, Marc Plomp, Sjoerd Radstaak, Chris van Rijswijk, Henk van Rijswijk, Willem van Rijswijk, Vincent van der Spek, Pieter van Veelen, Michel Veldt, Reinoud Vermoolen, Jeroen van Vianen, Roben Vlot, Kees de Vries en Peter Weiland.

Commissie Dwaalgasten Nederlandse Avifauna (CDNA)

LEDEN Rob van Bemmelen, Ruud Brouwer, Dick Groenendijk (voorzitter), Arjan Ovaa, Willem van Rijswijk, Roy Slaterus, Laurens Steijn en Arend Wassink. **MEDEWERKER** Max Berlijn (archivaris). De CDNA is een commissie van de Dutch Birding Association en de Nederlandse Ornithologische Unie.

Commissie Systematiek Nederlandse Avifauna (CSNA)

LEDEN Arnoud van den Berg, André van Loon, Kees Roselaar en George Sangster (secretaris). De CSNA is een commissie van de Dutch Birding Association en de Nederlandse Ornithologische Unie.

© 2009 Stichting Dutch Birding Association. Het copyright van de foto's en tekeningen blijft bij de fotografen en tekenaars. ISSN 0167-2878.

Drukkerij robstolk®, Mauritskade 55, 1092 AD Amsterdam, Nederland

Dutch Birding

CHIEF EDITOR Arnoud van den Berg (tel +31-235378024, e-mail arnoud.van.den.berg@dutchbirding.nl)

DEPUTY CHIEF EDITOR Enno Ebels (tel +31-302961335, e-mail enno.ebels@dutchbirding.nl)

EXECUTIVE EDITOR André van Loon (tel / fax +31-206997585, e-mail andre.van.loon@dutchbirding.nl)

PHOTOGRAPHIC EDITOR René Pop (tel +31-222316801, fax +31-222316802, e-mail rene.pop@dutchbirding.nl)

EDITORIAL BOARD Peter Adriaens, Ferdy Hieselaar, Roy Slaterus, Vincent van der Spek, Roland van der Vliet and Rik Winters

EDITORIAL ADVISORY BOARD Peter Barthel, Mark Constantine, Dick Forsman, Ricard Gutiérrez, Anthony McGeehan, Killian Mullarney, Klaus Malling Olsen, Magnus Robb, Hadoram Shirihai, Brian Small and Lars Svensson

EDITORIAL ASSISTANTS Max Berlijn, Nils van Duivendijk, Steve Geelhoed, Marcel Haas, Jan van der Laan, Hans van der Meulen and Kees Roselaar

PRODUCTION AND LAY-OUT André van Loon and René Pop

ADVERTISING Laurens Steijn, c/o Dutch Birding, Postbus 75611, 1070 AP Amsterdam e-mail advertising@dutchbirding.nl

SUBSCRIPTIONS The subscription rate for 2009 is: EUR 36.50 (Netherlands), EUR 39.50 (Belgium), EUR 37.00 (Europe) and EUR 40.00 (countries outside Europe). Subscribers in Belgium and the Netherlands also receive the DVD year review.

Subscribers in Belgium, Denmark, Finland, Germany, Norway and Sweden are kindly requested to pay the subscription fee to our local bank accounts in these countries. Details can be found on the internet (www.dutchbirding.nl).

British subscribers are requested to pay exclusively by Sterling cheque. This cheque can be sent to Dutch Birding, c/o Jeannette Admiraal, Iepenlaan 11, 1901 ST Castricum, Netherlands. Subscribers in other countries can make their payment by credit card (Access, EuroCard, MasterCard or Visa). Please send an e-mail indicating your credit card type, account number, the expiry date and full address details to circulation@dutchbirding.nl. The subscription starts upon receipt of payment and already published issues will be sent.

Dutch Birding is a bimonthly journal. It publishes original papers and notes on morphology, systematics, occurrence and distribution of birds in the Benelux, Europe and elsewhere in the Palearctic region. It also publishes contributions on birds in the Asian-Pacific region and other regions.

The sequence of birds in Dutch Birding basically follows a classic 'Wetmore sequence'. Within this framework, the following lists are used for taxonomy and nomenclature: *Dutch Birding bird names* by A B van den Berg (2008, Amsterdam) (taxonomy and scientific, Dutch and English names of Western Palearctic birds); *Vogels van de wereld – complete checklist* by M Walters (1997, Baarn) (Dutch names of remaining birds of the world); *The Howard and Moore complete checklist of the birds of the world* (third edition) by E C Dickinson (editor) (2003, London) (taxonomy and scientific names of remaining birds of the world); and *Birds of the world: recommended English names* by F Gill & M Wright (2006, London) (English names of remaining birds of the world).

For (preparation of) special publications regarding identification and/or taxonomy, the Dutch Birding fund can offer financial support to authors (see Dutch Birding 24: 125, 2001, and www.dutchbirding.nl under 'The Journal').

Dutch Birding Association

BOARD Theo Admiraal (treasurer), Gijsbert van der Bent (president, tel +31-714024547), Arjan van Egmond, Wietze Janse and Han Zevenhuizen (secretary); the editors of Dutch Birding also have one seat in the board.

BOARD ASSISTANTS Jeannette Admiraal, Menno van Duijn, Albert van den Ende, Thomas van der Es, Janneke Kimstra, Bertus de Lange, Arnold Meijer, Ies Meulmeester, Marc Plomp, Sjoerd Radstaak, Chris van Rijswijk, Henk van Rijswijk, Willem van Rijswijk, Vincent van der Spek, Pieter van Veen, Michel Veldt, Reinoud Vermoolen, Jeroen van Vianen, Roben Vlot, Kees de Vries and Peter Weiland.

Dutch rarities committee (CDNA)

MEMBERS Rob van Bemmelen, Ruud Brouwer, Dick Groenendijk (voorzitter), Arjan Ovaa, Willem van Rijswijk, Roy Slaterus, Laurens Steijn and Arend Wassink. **ASSISTANT** Max Berlijn (archivist). The CDNA is a committee of the Dutch Birding Association and the Netherlands Ornithologists' Union.

Dutch committee for avian systematics (CSNA)

MEMBERS Arnoud van den Berg, André van Loon, Kees Roselaar and George Sangster (secretary). The CSNA is a committee of the Dutch Birding Association and the Netherlands Ornithologists' Union.

© 2009 Stichting Dutch Birding Association. The copyright of the photographs and drawings remains with the photographers and artists. ISSN 0167-2878.

Printed by drukkerij robstolk®, Mauritskade 55, 1092 AD Amsterdam, Netherlands

Dutch Birding

*International journal on
Palearctic birds*

EDITORS

Dutch Birding
Duinlustparkweg 98A
2082 EG Santpoort-Zuid
Netherlands
e-mail editors@dutchbirding.nl

PHOTOGRAPHIC EDITOR

Dutch Birding
c/o René Pop
Postbus 31
1790 AA Den Burg-Texel
Netherlands
e-mail rene.pop@dutchbirding.nl

SUBSCRIPTION ADMINISTRATION

c/o Jeannette Admiraal
Iepenlaan 11
1901 ST Castricum
Netherlands
e-mail circulation@dutchbirding.nl

BOARD

Dutch Birding Association
Postbus 75611
1070 AP Amsterdam
Netherlands
e-mail dba@dutchbirding.nl

DUTCH RARITIES COMMITTEE

CDNA
Duinlustparkweg 98A
2082 EG Santpoort-Zuid
Netherlands
e-mail cdna@dutchbirding.nl

DUTCH COMMITTEE FOR

AVIAN SYSTEMATICS
CSNA, c/o George Sangster
e-mail csna@dutchbirding.nl

INTERNET

www.dutchbirding.nl

Artikelen / papers

Brieven / letters

CDNA-mededelingen

Recensies / reviews

WP reports

Recente meldingen / recent reports

DBA-nieuws

Corrigenda

Voorplaat / front cover

- 271 Birding in Panama – from forest floor to canopy *Enno B Ebels & R J W (Roef) Mulder*
- 291 Stormmeeuw met kenmerken van Kamtsjatkastormmeeuw bij Egmond aan Zee in februari 2005 [Mew Gull showing characteristics of Kamtchatka Gull at Egmond aan Zee in February 2005] *Leon Edelaar & Enno B Ebels*
- 299 Mixed pair of Ross's Goose and Barnacle Goose breeding on Kolguev, Russia, in 2006-07 *Alexander V Kondratyev & Christoph Zöckler*
- 301 Black-throated Loon in Assam, India, in January 2008 *Laurens Steijn & Kees de Vries*
- 302 Aberrantly dark Fea's Petrel trapped in Cape Verde Islands in March 2007 *Ricard Gutiérrez & Jacob González-Solís*
- 304 Brown-throated Martins breeding at lower Loukkos, Morocco, in winter of 2007/08 *Mohamed Amezian, Abdelhak Elbanak, Ian Thompson, Keith Bensusan, John Cortes & Abdeljebbar Qninba*
- 307 White-headed Long-tailed Tits *Jari Korhonen*
- 307 Tristan Albatross in the WP: a cautionary note *Andrea Corso*
- 309 Recente CDNA-besluiten
- 309 *The birds of Turkey* by Guy M Kirwan, Kerem A Boyla, Peter Castell, Barbaros Demirci, Metehan Özen, Hilary Welch & Tim Marlow *Gernant Magnin*
- 310 *Breeding birds of the Western Palearctic. Nests, eggs, nestlings, fledglings and habitats: a comprehensive and definitive photographic record of breeding biology* by Peter Castell & Richard Castell (DVD) *Arnoud B van den Berg*
- 311 Late July–late September 2009 *Arnoud B van den Berg & Marcel Haas*
- 322 Juli–augustus 2009 *Roy Slaterus & Vincent van der Spek*
- 329 Afscheid van drie vogelaars; Dutch Birding-vogeldag op 9 januari 2010
- 330
- Kleine Torenvalk / Lesser Kestrel *Falco naumanni*, vrouwtje, Dzhabagly, Kazachstan, 14 september 2009 (*René Pop*)

Birding in Panama – from forest floor to canopy

Enno B Ebels & R J W (Roef) Mulder

Elaenia, euphonia, mango, piha, plumeleteer, *Coropendola*, saltator, schiffornis, sirystes, tityra... They do not ring a bell? Well, all these, for many readers, unfamiliar bird names represent species or groups of species that can all be found in Panama – together with many more! Panama forms the land bridge connecting North and South America. Due to this position, it also connects the avifaunas of both continents and this is reflected by an impressive list of over 970 species, a list higher than those of Canada and the USA combined. With a total surface of c 75 000 km² Panama is about twice the size of the Netherlands and slightly larger than Ireland. It lies between 7° and 10° N, measures c 650 km from west to east and varies from 50 to 150 km in width. It is bordered by the Caribbean Sea in the north and Pacific Ocean in the south, and flanked by Colombia in the east and Costa Rica in the west. With 3-3.5 million inhabitants, it is relatively thinly populated; 37% of its land area is protected as nature reserves. Large parts of the country are mountainous and forested, with higher mountains especially in the west (Chiriquí highlands) and east (Darién). The highest point, 3477 m above sea level, is the Volcan Baru in Chiriquí.

The country is best known for the Panama Canal, opened in 1914, which is of enormous importance for global shipping transport. Panama had been a province of Spain from 1502 to 1821 and then part of Greater Colombia, until, in 1903, with help from the USA, it became independent. In return for this help, the USA was granted authority over the canal and a 16-km wide canal zone. On 31 December 1999, both the canal and the Canal Zone were returned to the Panamanian authorities. The American influence in the country has been strong and is still notable in many aspects. For instance, the US dollar is the standard currency and English is widely spoken (Spanish being the official language).

Panama has 12 endemic bird species (see table 1), a number that has reached double figures in recent years because of a number of 'upgrades' (former subspecies elevated to species level). Some are confined to offshore islands; in central Panama only two to three endemic species are

found. Of all species on the Panamanian list, 95 are 'restricted-range species' (as defined by BirdLife International, ie, with a global historical range of less than 50 000 km²). Five of the 221 Endemic Bird Areas (EBA) identified by BirdLife International throughout the world reach into Panama and cover c 70% of the total surface (Central American Caribbean slope, Costa Rica and Panama highlands, South Central American Pacific slope, Darién highlands and Darién lowlands; BirdLife International 2009). The first three EBAs are shared with Costa Rica, and the last two with Colombia. The number of species in central Panama (here defined as the area covered by the checklist of Carlos Bethancourt (2007)), is almost 600 and, during a trip of 10-15 days, 300-350 species can be seen in summer and 350-400 in winter, when the resident species are accompa-

339 Canopy Tower, Soberanía National Park, Panama, 15 June 2009 (*Enno B Ebels*)

TABLE 1 Endemic bird species in Panama / endemische vogelsoorten in Panama (cf www.panamaaudubon.org)

Brown-backed Dove <i>Leptotila batteni</i>	Beautiful Treerunner <i>Margarornis bellulus</i>
Azuero Parakeet <i>Pyrrhura eisenmanni</i>	Stripe-cheeked Woodpecker <i>Piculus colaptes</i>
Veraguan Mango <i>Anthracothorax veraguensis</i>	Yellow-green Tyrannulet <i>Phylloscartes flavovirens</i>
Escudo Hummingbird <i>Amazilia handleyi</i>	Green-naped Tanager <i>Tangara fucosa</i>
Glow-throated Hummingbird <i>Selasphorus ardens</i>	Pirre Bush-Tanager <i>Chlorospingus inornatus</i>
Coiba Spinetail <i>Cranioleuca dissita</i>	Yellow-green Finch <i>Pselliophorus luteoviridis</i>

nied by a substantial number of wintering North American species (including many New World warblers). Christmas Bird Counts show that, in winter, it is possible to record 300 or more species on a single day. In addition to central Panama, the Chiriquí highlands are a well-known birding destination offering many species not found further east due to its higher elevation (c 2000 m above sea level and higher). The Darién is the least accessible part of Panama and rarely visited by 'ordinary' birders but some tour operators organize birding trips to this region (see www.canopyreport.com for useful links).

Panama offers excellent birding, due to its rich avifauna, relatively small size, decent infrastructure and a number of specialized accommodations, catering for all types of birders or budgets (see, eg, Cocker 2006, Mitchell 2007ab). For birders from the Old World, Panama offers relatively easy access to Neotropical birding. This paper introduces Panama as a birding destination and focuses on the central part around Panama City, where most of the foreign visitors will start their tour, with the emphasis on forest birding. It is based on three visits by Roef Mulder (in January 2007, March 2009 and June 2009, the last one together with Enno Ebels) and study of literature (eg, Angher 2006, Angher et al 2006), trip reports and relevant websites, as well as information by contacts in Panama (see Acknowledgements). In June 2009, EE and RM observed almost 300 species during nine days of birding. The best field guides to use in Panama are Ridgely & Gwynne (1989; somewhat outdated when it comes to distribution and taxonomy) and van Perlo (2006; with distribution maps and up-to-date taxonomy but with only very short texts accompanying the plates; this guide covers all Central American countries and, as a result, the distribution maps for Panama are not very accurate). Field guides for adjacent countries (eg, Colombia, Costa Rica and Mexico) are useful as well.

When to go and where to stay?

The climate in Panama is mainly tropical. It has a distinct rainy season (aptly renamed the 'green

season') which lasts from May to mid-December. The other half of the year is therefore better for birdwatching, especially since in winter the avifauna is even more diverse thanks to the many wintering northerly species. This said, the rainy season still offers very good birding opportunities and, although the showers can be very heavy, they are mostly confined to a few hours a day and are rather predictable, making it possible to plan your day's birding 'around the showers'.

With direct (almost) daily flights by KLM from Amsterdam to Panama City (10-11 h flying time), the country is relatively easy to reach from the Netherlands and other European countries. Travelling to Panama is easy: most foreign visitors do not need visa, for central Panama health precautions are generally not necessary (but check the latest status with your medical advisor), and, generally, the safety level is high. English is widely spoken, especially in tourist areas or birding accommodations.

In central Panama, there are several hotels and lodges that are ideal bases for birders and wildlife enthusiasts. Best known are the Canopy Tower in Soberanía National Park and the Canopy Lodge in El Valle. During our visit in June 2009, we (EE and RM) stayed at both sites for four to five days. The Canopy Tower, at c 300 m above sea level, is a former US army radar tower that was transformed into a birding hotel in 1999. It has a small number of guest rooms, a dining and living room on the upper level and, on top, a 360° viewing platform that looks out over the surrounding forest. The viewing deck is just high enough to look down on the canopies of the largest trees. In the distance, the skyline of boomtown Panama City (45-min drive by car) and the Panama Canal can be seen. The tower literally takes the birders up to the birds: the bird life in the canopy is very rich and many species can not or at least not easily be seen from the ground, or only viewing up against the light and in the distance – not ideal viewing conditions. The forest around the Canopy Tower looks and feels like primary forest but is, in fact, secondary forest, regrown after the canal zone was cleared in the early 20th century. Farming and logging were

340 Spotted Antbird / Vlekborstmiervogel *Hylophylax naevioides*, Forest Discovery Center, Panama, 13 June 2009
(Roef Mulder)

341 Dull-mantled Antbird / Grijskruinmiervogel *Myrmeciza laemosticta*, male, El Valle, Panama, 18 June 2009
(Roef Mulder)

342 Western Slaty Antshrike / Westelijke Gevlekte Mierklauwier *Thamnophilus atrinucha*, female, Pipeline Road, Panama, 4 March 2009 (Roef Mulder)

343 Spot-crowned Antvireo / Vlekkapmiervireo *Dysithamnus puncticeps*, male, El Valle, 8 March 2009 (Roef Mulder)

344 Black-crowned Antpitta / Zwartkruinmierpitta *Pittasoma michleri*, male, El Valle, Panama, 18 June 2009
(Roef Mulder)

345 Black-headed Antthrush / Zwartkopmierlijster *Formicarius nigricapillus*, male, El Valle, Panama, 19 June 2009
(Roef Mulder)

permitted on the edges of the Canal for the first couple of decades after the opening but serious erosion problems evoked the urgency to preserve the forest. This recovery proves that – if given enough time – tropical forest can re-establish itself (provided that ecological corridors are still intact). The surroundings of the tower hold some excellent birding sites, including the entry road (Semaphore Hill Road) through the forest itself, Old Plantation Road, the ponds near Gamboa Ammo Dump, Old Gamboa Road and the famous Pipeline Road with the recently established Forest Discovery Center (with another tower overlooking the forest). This road of c 18 km length is famous because along it more than 400 (!) bird species have been recorded (Angher 2006) and, along the Caribbean part of the road, an impressive 357 species were recorded within 24 hours during the 1990 Christmas Bird Count (Raúl Arias de Para in litt). The first part can be explored on foot or by car (access by car after the first 2 km is limited to permit holders); the final kilometers are now off limits because of the Harpy Eagle *Harpia harpiya* breeding center that has been established here, aiming to reintroduce this raptor in central Panama.

The Canopy Tower itself is an excellent spot to observe raptor migration in spring and, especially, autumn, when as many as 150 000 raptors have been counted. The skies above the forest can also be full of hirundines and swifts and even the odd Magnificent Frigatebird *Fregata magnificens* may be spotted; they regularly follow the canal to cross overland from one ocean to the other.

The Canopy Lodge (2 h drive from Panama City)

346 Ocellated Antbird / McCleannans Miervogel
Phaenostictus mcleannani, Pipeline Road, Panama,
13 June 2009 (Roef Mulder)

is a more conventional but delicately designed lodge next to a small stream on the outskirts of El Valle, at c 650 m above sea level. With a series of feeders in the garden, this place is just the opposite of the tower: it brings the birds down to the birders and many hours can be spent just watching the birds feeding on the bananas. El Valle is situated in the caldera of a long extinct volcano. In the surrounding hills, largely covered by cloud-forest, several (half-)day excursions can be made, including to Cerro Gaital Natural Monument and the cloud forest of Altos del Maria, with altitudes reaching 1600 m above sea level. For the higher unpaved roads, a four-wheel drive car is necessary.

Both the tower and the lodge employ several excellent guides who help to find, identify and sometimes lure the birds by imitating their sounds and this strongly boosts the efficiency of your birding hours in the field. The tower and lodge have both been realized by Raúl Arias de Para; through these accommodations, he aims to increase environmental awareness and stimulate ecotourism in the country. Although Panama is ahead of many countries in some respects (eg, hunting is forbidden in the entire country), there are serious environmental problems, especially regarding the pace of deforestation.

Several other lodges and hotels also cater more or less exclusively for birders; for addresses and information, see the list of useful websites and addresses below.

Panama Bay offers shorebirds and seabirds and a half-day visit to the coast can strongly boost the trip-list, although many of the species present

347 Streak-chested Antpitta / Brilmierpitta *Hylopezus perspicillatus*, male, Pipeline Road, Panama,
12 June 2009 (Roef Mulder)

along the coast are easily seen in large parts of the Americas.

Birds on different levels

It is impossible to discuss all bird habitats and interesting species in one single paper and some focus is necessary. The chapters below give an impression of the bird life in the forests of central Panama, mainly in the areas around the Canopy Tower and Canopy Lodge. It is interesting to see the stratification of species along the vertical column of the forest. Of course, not all species are strictly confined to a certain level but generally speaking, there is a distinctive avifauna of the forest floor and undergrowth (0-5 m above the ground), many birds are confined to mid-level (5-20 m) and some are most at home – or most easily observed – at canopy level (20+ m). This division roughly follows Ridgely & Gwynne (1989), who divide the forest in five components, of which the lower three are combined here.

Forest floor

The lowest level of the forest is dominated by species that have a relationship with ants. Several groups are named after them (combined in the family Formicariidae): antbirds, antpitta's, antthrushes, antvireos, antwrens and ant-tanagers. Most birds of these families are dull coloured, with brown, black and grey being the dominant colours, sometimes admixed with some white or a patch of bare blue skin. The forest floor is a very damp and dark world, where strong plumage colours have little visual impact and where song plays a very important role in display and mate finding. Good sites for forest floor birding are the entrance road to the Canopy Tower, Old Plantation Road, Pipeline Road and the Forest Discovery Center, the Metropolitan Park in Panama City and the surroundings of El Valle, including Cerro Gaital. Finding these secretive species depends partly on the chances to encounter swarms of army ants; these ants are known for their aggressive predatory groups ('raids'), in which huge numbers of ants forage simultaneously over a certain area, attacking prey. These swarms disturb all insects (and other small animals) on the forest floor and thereby attract many bird species. Sound imitation may help to bring the birds in view for some time. The prize bird of the forest floor is Rufous-vented Ground-Cuckoo *Neomorphus geoffroyi*, a very rare large cuckoo that is almost exclusively found near ant swarms. In June 2009, we observed, with some directed effort, seven species of antbirds (Dusky *Cercomacra tyrannina*, White-

bellied *Myrmeciza longipes*, Chestnut-backed *M. exsul*, Dull-mantled *M. laemosticta*, Spotted *Hylophylax naevioides*, Bicolored *Gymnophytus leucaspis* and Ocellated Antbird *Phaenostictus mcleannani*), four species of antshrikes (Fasciated *Cymbilaimus lineatus*, Barred *Thamnophilus dohertyi*, Western Slaty *Tatrinucha* and Russet Antshrike *Thamnistes anabatinus*), three species of antwrens (Checker-throated *Myrmotherula fulviventeris*, White-flanked *Maxillaris* and Dot-winged Antwren *Microrhopias quixensis*), two species of antthrushes (Black-faced Antthrush *Formicarius analis* and Black-headed Antthrush *F. nigricapillus*), two species of antvireos (Plain Antvireo *Dysithamnus mentalis* and Spot-crowned Antvireo *D. puncticeps*) and two species of antpittas (Black-crowned Antpitta *Pittasoma michleri* and Streak-chested Antpitta *Hylopezus perspicillatus*). Spot-crowned Antvireo is a species to pay special attention to, because it regularly operates as flock leader. In addition to most of the antbirds, most species of wrens Trogodytidae are also confined to the lower part of the forest; in central Panama, 13 species can be found.

The forest floor is also home to Great Tinamou *Tinamus major* and Little Tinamou *Crypturellus soui*; the calls of Great are a familiar wake-up call in the forest around the Canopy Tower and when you are lucky, one may be seen crossing the road or track. Little is (even) more difficult to see but several were heard around El Valle in June 2009. Along streams in the forest, eg, those crossing Pipeline Road, with luck Agami Heron *Agamia agami*, Green Ibis *Mesembrinibis cayennensis* and Sunbittern *Eurypyga helias* can be found (all three were observed in March 2009 but not in June 2009); Sunbitterns sometimes take up temporary residence along the stream near the Canopy Lodge. Forest streams and rivers are also home to one of the very few warbler species breeding in central Panama, Buff-rumped Warbler *Phaeothlypis fulvicauda* – this species moves from rock to rock in a fashion most reminiscent of a dipper *Cinclus*.

Mid-level

Many bird species occur in the lower trees up to c 20 m in the forest but are rarely seen in the canopies. As a rule of thumb, many species occurring at this level are more colourful than the ground-dwelling species discussed above but still dark or dull colours dominate. Many species are predominantly dark with some contrastingly colourful accents on head or belly, such as the manakins Pipridae, trogons *Trogon* and hummingbirds Trochilidae (in the latter group, the iridescent

348 Rufous-crested Coquette / Vuurkuifkoketkolibrie *Lophornis delattrei*, male, El Valle, Panama, 9 March 2009
(Roef Mulder)

349 Blue-chested Hummingbird / Blauwborstamazilia *Amazilia amabilis*, Canopy Tower, Soberanía National Park,
Panama, 11 June 2009 (Roef Mulder)

350 Rufous-tailed Hummingbird / Roodstaartamazilia *Amazilia tzacatl*, Forest Discovery Center, Panama, 13 June 2009 (Roef Mulder)

351 Snowy-bellied Hummingbird / Edwards Amazilia *Amazilia edward*, Canopy Lodge, El Valle, Panama, 17 June 2009 (Roef Mulder)

352 Long-billed Hermit / Grote Heremietkolibrie *Phaethornis longirostris*, Forest Discovery Center, Panama, 6 March 2009 (Roef Mulder)

353 Stripe-throated Hermit / Kleine Streepkeelheremietkolibrie *Phaethornis striigularis*, El Valle, Panama, 16 June 2009 (Roef Mulder)

354 Green-crowned Brilliant / Groenkruinbriljantkolibrie *Heliodoxa jacula*, Los Quetzales, Chiriquí, Panama, 11 March 2009 (Roef Mulder) **355** White-vented Plumeleteer / Buffons Pluimkolibrie *Chalybura buffoni*, Forest Discovery Center, Panama, 13 June 2009 (Roef Mulder) **356** Violet-crowned Woodnymph / Paarskroonbosninf *Thalurania colombica*, female, Forest Discovery Center, Panama, 13 June 2009 (Roef Mulder)

357 White-tipped Sicklebill / Haaksnavelkolibrie *Eutoxeres aquila*, El Valle, Panama, 16 June 2009 (Roef Mulder) **358** Violet-headed Hummingbird / Paarskopkolibrie *Klais guimeti*, female, Canopy Lodge, El Valle, Panama, 15 June 2009 (Roef Mulder) **359** White-necked Jacobin / Witnekkolibrie *Florisuga mellivora*, Forest Discovery Center, Panama, 6 March 2009 (Roef Mulder) **360** Violet-bellied Hummingbird / Paarsbuikkolibrie *Damophila julie*, Forest Discovery Center, Panama, 13 June 2009 (Roef Mulder) **361** Red-capped Manakin / Geelbroekmanakin *Pipra mentalis*, male, Canopy Tower, Soberanía National Park, Panama, 2 March 2009 (Roef Mulder) **362** Orange-bellied Trogon / Oranjebuiktrogon *Trogon aurantiiventris*, male, Cerro Gaital, Panama, 9 March 2009 (Roef Mulder)

colours are often concealed and only become visible in bright sunlight). Good sites to find these species are the entrance road to the Canopy Tower, Pipeline Road, the Forest Discovery Center (with many feeders on the terrace of the visitors center), the Metropolitan Park and the surroundings of El Valle, including Cerro Gaital, but also forest edges or more open woodlands, eg, Old Gamboa Road and Gamboa Rainforest Experience. Hummingbirds are typical birds of this level, although sometimes they may feed close to the ground or rise high up to the flowers in the canopies. 34 species have been recorded in the area covered by Bethancourt (2007), including one endemic (Veraguan Mango *Anthracothorax veraguensis*). In June 2009, we managed to see 27 of them and RM made special efforts to photograph as many as possible. Several species occur in the gardens of the Canopy Lodge. Some of the most spectacular ‘hummers’ are White-tipped Sicklebill *Eutoxeres aquila* with its strongly decurved bill (which feeds almost exclusively on *Heliconia* flowers), the tiny Rufous-crested Coquette *Lophornis delattrei* (more easily observed in winter when birds descend from the mountains), the even smaller Snowcap *Microchera albocoronata*, White-necked Jacobin *Florisuga mellivora* and the aptly named Long-billed Starthroat *Heliomaster longirostris*. Species with a restricted range (ie, occurring in Central America and limited parts of adjacent South America) and therefore of special interest to visiting birders are, eg, Rufous-tailed *Amazilia tzacatl*, Blue-chested *A. amabilis* and Snowy-bellied *A. edward*, Violet-headed *Klais guimeti* and Violet-bellied Hummingbird *Damophila julie*, Stripe-throated Hermit *Phaethornis striigularis*, Long-billed Hermit *P. longirostris*, Violet-crowned Woodnymph *Thalurania colombica*, White-vented Plumeleteer *Chalybura buffoni* and Green-crowned Brilliant *Heliodoxa jacula*.

Six species of trogons occur in central Panama (White-tailed *T. viridis*, Violaceous *T. violaceus*, Orange-bellied *T. aurantiiventris*, Black-throated *T. rufus*, Black-tailed *T. melanurus* and Slaty-tailed Trogon *T. massena*) and all six were seen during our visit in June 2009. All are predominantly dark-looking but with bright colours on the underparts and undertail and strong shining on the upperparts and wings. They normally stay above eye-level and up to the higher branches of the trees and often sit motionless for quite some time, making them difficult to find (when they are not calling or singing). Once found, however, they can often stay in view for quite some time. Motmots Momotidae show rather similar behaviour and

can often be found sitting motionless – apart from their swinging tail – on a branch; three species occur commonly in central Panama: Blue-crowned *Momotus momota*, Rufous *Baryphthengus martii* and Broad-billed Motmot *Electron platyrhynchum*. The much smaller Tody Motmot *Hylomanes momotula* is a very different bird and harder to find, although, in June 2009, we heard several birds calling around El Valle, some even close to the Canopy Lodge.

Manakins are small birds that compensate their small size by spectacular display behaviour involving peculiar clicking sounds made by the wings and funny ‘walks’; the males of most species in Panama are black with strongly contrasting plumage parts (blue, red, white or yellow on head or back), whereas the females are all dull green-yellow. During our visit in June 2009, we observed all five species occurring in central Panama (Golden-collared *Manacus vitellinus*, White-ruffed *Corapipo altera*, Lance-tailed *Chiroxiphia lanceolata*, Blue-crowned *Lepidothrix coronata* and Red-capped Manakin *Pipra mentalis*).

The most numerous family on the checklist of central Panama are the tyrant-flycatchers Tyrannidae, with 70 species. This group ranges from the tiny and delicate Southern Bentbill *Oncostoma olivaceum* to the fierce-looking large Boat-billed Flycatcher *Megarynchus pitangua* and the common Great Kiskadee *Pitangus sulphuratus*. It includes one of the three endemics that occur in central Panama, Yellow-green Tyrannulet *Phylloscartes superciliaris*; one of the best places to look for this species is probably the Metropolitan Park in Panama City. Some tyrant-flycatchers can be found rather low in the dark forest (eg, Brownish Twistwing *Cnipodectes subbrunneus* and Olivaceous Flatbill *Rhynchocyclus olivaceus*) but many are more confined to forest edges, road sides and open areas with scattered trees with convenient outposts to perch and perform fly-catching flights.

Canopy

The canopy is a very rich bird habitat and many species spend most of their life high up in the trees of the tropical forests. Some species may rarely or never be seen if one lacks the opportunity to get a view on the canopies of the trees, as offered by the Canopy Tower and the Forest Discovery Center. Although again not a fixed rule, it is noteworthy that many of the species occurring in the canopies are the most colourful of the whole forest. Apparently, birds here have no intention to hide themselves and, in addition to their gaudy

363 Blue Dacnis / Blauwe Pitpit *Dacnis cayana*, male, Forest Discovery Center, Panama, 13 June 2009
(Enno B Ebels)

364 Golden-hooded Tanager / Purpermaskertangare *Tangara larvata*, Canopy Tower, Soberanía National Park, Panama, 11 June 2009 (Roef Mulder)

365 Green Honeycreeper / Groene Suikervogel *Chlorophanes spiza*, male, Canopy Tower, Soberanía National Park, Panama, 11 June 2009 (Roef Mulder)

366 Red-legged Honeycreeper / Blauwe Suikervogel *Cyanerpes cyaneus*, male, Canopy Lodge, El Valle, Panama, 10 March 2009 (Roef Mulder)

plumages or bare parts, many are quite vocal as well. The colourful families encountered in the tree tops are, for instance, two species of dacnises, the larger toucans, many species of tanagers, the honey-eaters and several species of parrots Psittacidae. Collared Aracari *Pteroglossus torquatus* and Keel-billed Toucan *Rhamphastos sulfuratus*, with its huge multicoloured bill, are common birds of the canopies, whereas Chestnut-mandibled Toucan *R swainsonii* may be somewhat less conspicuous. The two large species of parrots, Red-lore Parrot *Amazona autumnalis* and Mealy Parrot *A farinosa*, often fly in groups over the forest or can be seen (and heard) perching in dead trees. The smaller species (eg, Orange-chinned Parakeet *Brotogeris jugularis*, Blue-headed Parrot *Pionus menstruus* and Brown-hooded Parrot *Pionopsitta haematotis*) are less conspicuous and are mainly seen in flight. Some of the smaller species seen at canopy level are amongst the most colourful of the region: these include Blue Cotinga *Cotinga nattererii*, Blue Dacnis *Dacnis cayana*, Green Honeycreeper *Chlorophanes spiza*, Red-legged Honeycreeper *Cyanerpes cyaneus* and Crimson-backed Ramphocelus *dimidiatus*, Blue-gray *Thraupis episcopus* and Golden-hooded Tanager *Tangara larvata*. The tanagers are difficult to assign to a certain level in the forest. Although some occur mainly in the tree tops, they can be found much lower as well and several species come to the feeders at the Canopy Lodge regularly. Most tanagers are not true forest birds and are more often seen at forest edges, in gardens and in open areas with scattered trees. During our visit in June 2009, we saw 20 species of tanagers (24 if the closely related dacnises and honeycreepers are counted), including less common species such as the small Black-and-yellow Tanager *Chrysothlypis chrysomelas* (endemic to Costa Rica and Panama) and the beautiful Emerald Tanager *T florida*.

Euphonias are small brightly coloured finch-like birds (males being mainly bluish black and yellow) that are often seen high in the trees but that also regularly come down to feed. Thick-billed Euphonia *Euphonia lanirostris* was, at least in June 2009, the most common species on the feeders at the Canopy Lodge. Yellow-crowned Euphonia *E luteicapilla* is also common but we were lucky to see three other species as well that are less common and more difficult to see: Fulvous-vented *E fulvocrissa*, White-vented *E minuta* and Tawny-capped Euphonia *E anneae*.

Not every bird of the canopy is brightly plumaged and one of the largest but dullest must be the rare Black Guan *Chamaepetes unicolor*, a large

chicken-like species that slowly moves through the tree tops. We were lucky to spot one of these secretive birds at Cerro Gaital. This species only occurs in Costa Rica and western Panama and is listed as 'Near Threatened' by Stattersfield & Capper (2000).

Mixed feeding flocks of passerines can often be found in the tree tops and challenge birders to identify all the species in the flock. These flocks are more common in the dry season (northern winter) and, at that time of the year, will contain both resident species as well as wintering passerines from North America. No less than 28 New World warblers Parulidae can then be encountered in central Panama; in sharp contrast, the number of breeding warblers is very small (apart from Buff-rumped Warbler, see above), only Tropical Parula *Parula pitiayumi* and Rufous-capped Warbler *Basileuterus rufifrons* breed in the area.

Photography

With so many species around, bird photographers can find enough challenges in Panama. Bird photography is not easy, at least not in the forest and certainly not in the rainy season. Light conditions are generally poor, the air can be very humid, rain may be pouring down, birds are hard to find among the leaves and branches, birds higher up in the trees are often strongly backlit and many species move about rather quickly. The inevitable combination of long shutter speeds and large diaphragms easily results in unsharp images or images without a decent field of depth. Photographing with a relatively slow 500 or 600 mm lens in the forest is very difficult because of the low light levels; at the same time, the use of a tripod (or monopod) helps little because birds move too fast and quick reactions are impossible. Exceptions are fixed places where birds often return and where the light conditions are better, such as the feeders at the Canopy Lodge. Thanks to the rapid developments in photographic equipment, new possibilities have been offered by hand-held stabilized cameras with medium-length lenses (200-400 mm). This combination makes it possible to work without a tripod and to react quickly when birds are moving around ('point and shoot') and still get sharp images, even with low shutter speeds. Given the fact that many forest birds are not shy, they often are close enough for these medium-length lenses to do the job. Nearly all photographs accompanying this paper were taken by RM using a stabilized Nikon 300 mm lens. For some of the forest floor images, eg, the Ocellated Antbird photographed just after heavy

367 Black Guan / Zwarte Goean *Chamaepetes unicolor*, Cerro Gaital, Panama, 18 June 2009
(Roef Mulder)

368 Brown-hooded Parrots / Roodoorpapegaaien *Pionopsitta haematotis*, El Valle, Panama, 18 June 2009
(Roef Mulder)

369 Keel-billed Toucan / Zwartborsttoekan *Rhamphastos sulfuratus*, Pipeline Road, Panama, 15 March 2009
(Roef Mulder)

370 Collared Aracari / Halsbandarassari *Pteroglossus torquatus*, Canopy Tower, Soberanía National Park, Panama,
11 June 2009 (Roef Mulder)

rain showers (plate 346), a shutter speed of 1/20 (!) of a second had to be used to capture enough light, on ISO setting 2200... Use of flashlight in the forest may help to get sharper images but the effect is often a less natural 'feel' because of the strong shadows and overexposed pale areas – and flash may scare the bird away.

Digiscoping is even more difficult than normal photography, because of the low light levels and narrow field of view when using a telescope. Many birds are gone before you can find them with your telescope, let alone before you can photograph them. However, from the Canopy Tower and Forest Discovery Center or near the feeders at the Canopy Lodge, where the light conditions are much better, some nice results can be obtained (eg. plate 363). Also, some hummingbirds tend to have favourite perches which, with some luck, may be out in the open and they can then be digiscoped at close range. In addition, with so many new birds for many visitors, digiscoping can be useful to take record shots of many birds seen, to hold track of the observations and to be able to (re)identify birds later.

Acknowledgements

We thank Raúl Arias de Para and Lorena Ho and their team for their invitation and their help and hospitality, and especially Carlos Bethancourt, José Perez, Tino Sanchez, Alexis Sanchez and José Soto for their excellent guiding. Ken Allair, RADP and Dodge Engleman gave useful comments on the text.

Useful websites and addresses

Accommodation and travelling

www.visitpanama.com; www.canopytower.com (Canopy Tower); www.canopylodge.com (Canopy Lodge); www.gamboaresort.com (Gamboa Rainforest Resort); www.panamalaverde.com

Birding information

www.canopyreport.com (includes links to many other useful sites); www.geocities.com/xenornis; www.birdingpanama.com; www.birdinginpanama.com; www.panamabirding.com; www.xeno-canto.org (sound-recordings); www.panamaaudubon.org.

Addresses

Canopy Tower/Canopy Lodge, c/o Apartado 0832-2701, World Trade Center, Panama, Republic of Panama, telephone +507-2645720 or +507-2149724, fax +507-2632784, e-mail birding@canopytower.com

Samenvatting

VOGELN IN PANAMA – VAN BOSBODEM TOT BOOMKRUIN In dit artikel wordt Panama als bestemming voor vogelreizen geïntroduceerd. Dit relatief kleine Midden-Amerikaanse land vormt de landbrug tussen de Amerikaanse continenten en heeft een oppervlakte van ongeveer twee keer Nederland; het land heeft een indrukwekkende lijst van meer dan 970 vogelsoorten. Door de beperkte reisafstanden, de goede infrastructuur, de grote soortenrijkdom en de adequate voorzieningen is Panama een zeer geschikt land om kennis te maken met de rijke avifauna van Midden- en Zuid-Amerika, vooral als het gaat om de soorten van het tropische regenwoud. In het centrale deel van Panama, aan weerszijden van het Panamakanaal, bevinden zich diverse goede vogellocaties, daarnaast zijn bergen in het westen (Chiriquí) en oosten (Darién) een goede bestemming, hoewel Darién door de afgelegen ligging moeilijker toegankelijk is. In Panama komen 12 endemische vogelsoorten voor (zie tabel 1), waarvan slechts een beperkt aantal in het centrale deel van het land te vinden is. Tijdens een vogelreis van 10-15 dagen kunnen met goede voorbereiding en/of gidsen ter plaatse in de zomerperiode c 300-350 vogelsoorten worden waargenomen en in de winter, wanneer de standvogels worden aangevuld met overwinterende (zang)vogels uit Noord-Amerika, 350-400. De beroemdste vogelplek in Panama is Pipeline Road bij Gamboa; langs deze 18 km lange onverharde weg door het regenwoud zijn meer dan 400 soorten vastgesteld. De nabijgelegen Canopy Tower, een tot 'ecolodge' omgebouwde oude radartoren, biedt vogelaars de mogelijkheid om vanaf het bovenste dek op de boomkruinen van het oerwoud te kijken. Het artikel bespreekt nog een aantal andere goede plekken, zoals het Forest Discovery Center bij Gamboa en de omgeving van El Valle met de Canopy Lodge.

Om inzicht te geven in de ornithologische 'bevolkingsopbouw' van het regenwoud worden aan de hand van drie zones in het bos de meest karakteristieke vogelsoorten en families besproken. In de donkere en vochtige onderste regionen (0-5 m vanaf de bosbodem) komen vooral overwegend 'kleurloze' soorten (zwart, grijs, bruin en wit) voor met een vaak verborgen levenswijze, zoals verschillende miervogels; deze soorten zijn vaak te vinden in de nabijheid van door het bos trekkende zwermen van soldaatmieren. Het middenniveau (5-20 m boven de grond) kent een grote soortenrijkdom. Vaak gaat het om overwegend donker gekleurde soorten met een beperkt aantal kleurige accenten (geel, rood, oranje, paars, blauw) in het verenkleed. De vele soorten kolibries die in Panama voorkomen zijn vaak in deze zone te vinden, hoewel ze soms (vooral bij 'feeders') ook lager komen en bij rustig weer ook in de boomkruinen foerageren. De boomkruinen (20+ m boven de grond) vormen een aparte wereld die vanaf het maaiveld vaak moeilijk te observeren is ('stijve-nek-vogelen'); locaties die de mogelijkheid bieden om op boomkruinhoogte te vogelen hebben daarom een toegevoegde waarde. Hoog in het regenwoud leven vooral grote, felgekleurde en vaak luidruchtige soorten en ook de kleinere soorten zijn vaak fel en bont gekleurd.

Als afsluiting van het artikel wordt ingegaan op de

371 Red-ored Parrots / Geelwangamazones *Amazona autumnalis*, Canopy Tower, Soberanía National Park, Panama, 15 June 2009 (Roef Mulder). Forest view from Canopy Tower, with Panama City in background.

mogelijkheden voor vogelfotografie. Door de grote verscheidenheid en de spectaculair getekend soorten is het een aantrekkelijke bestemming voor vogelfotografen maar in het regenwoud zijn de omstandigheden vaak erg lastig (weinig licht, vochtig, slecht zicht) en vraagt het goed fotograferen veel geduld en inzet. In deze omstandigheden is het fotograferen uit de hand met een gestabiliseerde lens met niet al te grote vergroting (200-400 mm) het meest geschikt, omdat met dergelijke apparatuur snel gereageerd kan worden op wendbare vogels in het bos. 'Digiscopen' is in het regenwoud en eigenlijk alleen geschikt om bewijsplaatjes te maken, behalve als aan de bosrand of op een uitkijkpunt boven de bomen de lichtomstandigheden beter zijn.

References

- Angehr, G R 2006. Annotated checklist of the birds of Panama. Panama City.
- Angehr, G R, Engleman, D & Engleman, L 2006. Where to find birds in Panama. A site guide for birders. Panama City.
- Bethancourt, C A (editor) 2007. The Canopy Tower and Canopy Lodge checklist. Panama City.
- BirdLife International 2009. EBAs in Panama. Website: www.birdlife.org/datazone/ebas/index.html.
- Cocker, M 2006. Canopy Tower and Canopy Lodge, Panama. *Birding World* 19: 163-170.
- Mitchell, D 2007a. Panamania! Website: www.birdwatch.co.uk/website/content/view/258/104.
- Mitchell, D 2007b. Quetzal country. Website: www.birdwatch.co.uk/website/content/view/259/29.
- van Perlo, B 2006. A field guide to the birds of Mexico and Central America. London.
- Ridgely, R S & Gwynne, J A 1989. A guide to the birds of Panama. Princeton.
- Stattersfield, A J & Capper, D R (editors). Threatened birds of the world. Cambridge.

Enno Ebels, Joseph Haydnlaan 4, 3533 AE Utrecht, Netherlands (ebels@wxs.nl)
R J W (Roef) Mulder, Schoolstraat 3, 9844 PE Pieterzijl, Netherlands (roefmulder@home.nl)

Stormmeeuw met kenmerken van Kamtsjatkastormmeeuw bij Egmond aan Zee in februari 2005

Leon Edelaar & Enno B Ebels

Op vrijdag 11 februari 2005 zag ik (Leon Edelaar) op het strand bij Egmond aan Zee, Noord-Holland, in een groep Zilvermeeuwen *Larus argentatus*, Stormmeeuwen *L canus canus* en Kokmeeuwen *Chroicocephalus ridibundus* op c 50 m een onvolwassen meeuw die door de tekening op onderstaartdekveren en buik in eerste instantie deed denken aan een Zilvermeeuw. Hij was echter kleiner en had een ander postuur. Mijn volgende gedachte was Stormmeeuw, direct gevolgd door Ringsnavelmeeuw *L delawarensis*. Terwijl ik de vogel langzaam benaderde groeide het idee van een Ringsnavelmeeuw vanwege de forse tweekleurige snavel (vaal roze, met dikke zwarte punt), de vergeleken met Stormmeeuw zwaardere tekening op borst, buik en onderstaartdekveren en de forsere bouw. Ondertussen maakte ik alvast wat video-opnamen. Toen de afstand minder dan 10 m was, raakte ik ervan overtuigd dat het een Ringsnavelmeeuw moest zijn. Inmiddels had ik namelijk ook enige tekening in de mantel gezien. Toen hij even opvloog verwachtte ik op de bovenvleugel een lichte contrasterende baan gevormd door de grote dekveren te zien maar die was niet

aanwezig. Ook de brede zwarte staartband klopte eigenlijk niet voor Ringsnavelmeeuw, hoewel deze soort soms wel veel zwart op de staart kan vertonen. Het moest dus toch een Stormmeeuw zijn... Met enige moeite kon ik ook video-opnamen maken van de gespreide vleugels, stuit en bovenstaartdekveren (cf Plomp et al 2006). Na ongeveer een half uur ging ik naar huis, met als voorlopige conclusie: toch een Stormmeeuw, waarschijnlijk van oostelijke origine, mogelijk een Russische Stormmeeuw *L c heinei* (hierna *heinei*).

Thuis bekeek ik eerst afbeeldingen van Ringsnavelmeeuwen in de diverse boeken en daarna op internet. Snel bleek dat ik de optie van een (afwijkende) Ringsnavelmeeuw moest loslaten en ontwikkelde zich het idee van een mogelijke Kamtsjatkastormmeeuw *L c kamtschatschensis* (hierna *kamtschatschensis*). 's Avonds stuurde ik enkele videostills naar Peter Adriaens en Jan van der Laan en later ook naar Rudy Offereins en Rik Winters. De eerste reacties waren enthousiast ('wauw', 'zorgwekkend', 'nooit zo iets gezien' en 'Kamtsjatka ligt wel ver weg'), maar gaven ook aan dat de kennis voor een definitief oordeel ont-

372-373 Stormmeeuw / Mew Gull *Larus canus* met kenmerken van Kamtsjatkastormmeeuw / showing characters of Kamtsjatka Gull *L c kamtschatschensis*, eerstejaars / first year, Egmond aan Zee, Noord-Holland, 11 februari 2005 (Leon Edelaar)

374 Stormmeeuw / Mew Gull *Larus canus* met kenmerken van Kamtsjatkastormmeeuw / showing characters of Kamtschatka Gull *L c kamtschatschensis*, eerstejaars (links / left), met / with Zilvermeeuw / Herring Gull *L argentatus*, eerstejaars / first-year, Egmond aan Zee, Noord-Holland, 11 februari 2005 (Leon Edelaar) 375-379 Stormmeeuw / Mew Gull *Larus canus* met kenmerken van Kamtsjatkastormmeeuw / showing characters of Kamtschatka Gull *L c kamtschatschensis*, eerstejaars, Egmond aan Zee, Noord-Holland, 11 februari 2005 (Leon Edelaar)

brak. De maanden daarna heb ik gepoogd meer inzicht in het Stormmeeuwencomplex te verkrijgen, met name door correspondentie met meeuwenkenners Nial Moores (Zuid-Korea) en Klaus Malling Olsen (Denemarken), en kwam ik tot de overtuiging dat 'mijn' vogel een (mogelijke) *kamtschatschensis* betrof. De waarneming werd daarom ingediend bij de Commissie Dwaalgasten Nederlandse Avifauna (CDNA); na vier (!) rondes werd hij uiteindelijk – na veel wikken en wegen – niet aanvaard omdat de CDNA van mening was dat op basis van de huidige kennis een sterk getekende *heinei* niet kon worden uitgesloten.

Beschrijving

De beschrijving is gebaseerd op een groot aantal videostills.

GROOTTE & BOUW Groter dan andere aanwezige Stormmeeuwen (geen directe vergelijking in één kijkerbeeld, wel vergelijking vanaf zelfde positie), vergelijkbaar met formaat Ringsnavelmeeuw. Grover van bouw dan Stormmeeuw, met name zwaardere borst, dikkere buik en grotere kop, benadrukt door forsere snavel dan Stormmeeuw. Snavel met lichte gonyshoek. Kop meer afgeplat/driehoekig dan bij Stormmeeuw.

KOP Lichte witte kop met matige tot zware donkere koptekening. Nek met lichte bruine zweem, doorlopend tot aan hals.

BOVENDELEN Mantel licht grijs, donkerder dan wel vergelijkbaar met aanwezige Zilvermeeuwen *L. a. argenteus*, geschat Kodakschaal 5.5-6. Met name in schouderveren enkele veren met donker centrum en schacht. Stuit met bruine zweem, in lengte gestreept.

ONDERDELEN Keel ongetekend wit. Borst en flank licht met uitgebreide bruine vlekken/tekening. Buik wit met enige tekening. Onderstaartdekveren wit met opvallende brede zwarte V- en ruitvormige vlekken, onduidelijke banen vormend.

VLEUGEL Tertiairs donker met smalle lichte randen. Kleine dekveren bruin met lichte randen, voor zover ondanks sleet herkenbaar enkele ruitvormig. Middelste dekveren bruin. Grote dekveren licht grijsig bruin. Ondervleugelde veren licht met brede donkere/bruine randen. Oksel licht met brede donkere/bruine randen, hierdoor als geheel donker overkomend. Handpennen donker tot zwart met lichte punt. Armpennen donker tot zwart.

STAART Bovenstaartdekveren met brede donkere tekening, onderbroken banen vormend. Staartpennen donker zwart vanaf basis met lichte top, brede zwarte staartband vormend; in buitenste staartpennen enige lichte tekening aanwezig.

NAAKTE DELEN Snavelpunt (eenderde van snavellengte) zwart zonder lichte punt. Rest van snavel vaal (grijs)roze. Poot grijsroze. Iris donker.

GELUID Niet gehoord.

Determinatie

Op basis van formaat, koptekening en snavelkleur

kunnen bijna alle meeuwensoorten worden uitgesloten. De enige taxa die in aanmerking komen zijn eerste-winter Stormmeeuw (nominaat *canus* en *heinei*), *kamtschatschensis*, Amerikaanse Stormmeeuw *L. c. brachyrhynchus* (hierna *brachyrhynchus*) en Ringsnavelmeeuw. Laatstgenoemde kan met name worden uitgesloten op basis van de donkere ondervleugel/oksel en het ontbreken van een lichte baan op de bovenvleugel (gevormd door de grote dekveren; cf Olsen & Larsson 2004). De hoeveelheid zwart op de bovenstaart past eveneens minder goed op Ringsnavelmeeuw, hoewel er voorbeelden bekend zijn van exemplaren met een vergelijkbaar staartpatroon (Peter Adriaens in litt). Voor de determinatie van en variatie binnen het Stormmeeuwencomplex, zie Dwight (1925), Grant (1986), Shitega (1993), Tove (1993), Carey & Kennerley (1996), Dunn et al (1999), Sibley (2000), Doherty & Oddie (2001), Raty (2001), Moores (2004), Olsen & Larsson (2004), Ujihara & Ujihara (2006), Alfrey & Ahmad (2007) en Howell & Dunn (2007). Door de forse snavel kan het geen *brachyrhynchus* zijn. Nominaat *canus* is uit te sluiten op basis van formaat, forse snavel en uitgebreide donkere tekening op de onderdelen, stuit en boven- en onderstaartdekveren. Wat bouw en verenkleed betreft past *kamtschatschensis* het best. Eerste-winter *kamtschatschensis* kenmerkt zich door een volledig zwarte staartband, zware tekening op stuit en boven- en onderstaartdekveren, donkere ondervleugel en oksel, duidelijke tekening op de onderdelen, zware snavel en aanwezigheid van juveniele veren in de mantel tot in het voorjaar. *Heinei* neemt een tussenpositie in en lijkt wat verenkleed betreft het meest op nominaat *canus* maar sommige (oostelijke) exemplaren zijn zwaarder getekend en het formaat is gemiddeld iets groter. Op basis van de huidige kennis is – naar het oordeel van de CDNA – een zwaar getekende *heinei* niet met zekerheid uit te sluiten.

Een (andere) verklaring voor het afwijkende uiterlijk zou een hybride herkomst kunnen zijn. Hybriden komen regelmatig voor bij meeuwen (cf McCarthy 2006). Op basis van formaat, naakte delen en verenkleed komen als hybride Stormmeeuw x Zilvermeeuw en Stormmeeuw x Ringsnavelmeeuw in aanmerking (vermoedelijke exemplaren van het laatste type zijn in 2008-09 vastgesteld in Noord-Ierland en Zeeland, Nederland; cf Dutch Birding 30: 195, 203, plaat 240-241, 2008). Op basis van de bredere zwarte staartband dan bij beide potentiële oudervogels en de zwaar getekende ondervleugel (bij zowel Stormmeeuw als Ringsnavelmeeuw licht) lijken beide types niet

380-381 Stormmeeuw / Mew Gull *Larus canus*, eerste-winter, Egmond aan Zee, Noord-Holland, 4 maart 2005 (*Leon Edelaar*). Exemplaar met opvallende tekening op bovenstaartdekveren en ook op onderstaartdekveren. Meer tekening op ondervleugel en onderdelen/buik dan normaal. Klein formaat, normaal formaat van snavel, algehele structuur en met name smalle staartband en witte buitenvlag van buitenste staartpennen en witte staartbasis duiden op nominaat *canus/heinei* / Individual with prominent dark markings on uppertail-coverts and also undertail-coverts. Pattern on underwing and underparts/belly stronger than average. Small size, regular bill size, overall structure and especially narrow black tail-band and white outer flag of outer tail-feathers point towards nominate *canus/heinei*. **382** Stormmeeuw / Mew Gull *Larus canus*, eerste-winter, Wandre, Liège, België, 25 januari 2009 (*Peter Adriaens*). Exemplaar met ongebruikelijk donkere ondervleugels / Individual with atypically dark underwings. **383** Stormmeeuw / Mew Gull *Larus canus*, eerste-winter, Visé, Liège, België, december 2008 (*Peter Adriaens*). Verenkleeft met aantal kenmerken van *kamtschatschensis* maar formaat en snavelvorm duiden op nominaat *canus* / Plumage showing characters of *kamtschatschensis* but size and bill shape indicate nominate *canus*.

te passen op de vogel. Een hybride Amerikaanse Zilvermeeuw *L. smithsonianus* x Stormmeeuw zou de brede zwarte staartband (de staart is vaak geheel donker bij eerstejaars *smithsonianus*) kunnen verklaren maar dit type hybride is nog nooit beschreven. Dat geldt ook voor een hybride Zilvermeeuw x Stormmeeuw, een type dat voor zover bekend evenmin met zekerheid is gedocumenteerd (voor een vermoedelijk exemplaar bij IJmuiden, Noord-Holland, in februari 2006, zie <http://waarneming.nl/waarneming/view/1051723>).

den, Noord-Holland, in februari 2006, zie <http://waarneming.nl/waarneming/view/1051723>).

Variatie binnen nominaat *canus* en *heinei*

Zoals bij alle meeuwen is de individuele variatie in verenkleeft en bouw ook bij Stormmeeuwen aanzienlijk. Hieronder wordt een aantal door mij gevonden extremen binnen nominaat *canus* en *heinei* behandeld. Omdat het onderscheid tussen

384-387 Stormmeeuw / Mew Gull *Larus canus*, eerste-winter, Visé, Liège, België, december 2008 (Peter Adriaens). Verenklee met aantal kenmerken van *kamtschatschensis* maar formaat en snavelvorm duiden op nominaat *canus* / Plumage showing characters of *kamtschatschensis* but size and bill shape indicate nominate *canus*.

nominaat *canus* en (westelijke) *heinei* niet altijd duidelijk is worden ze behandeld zonder apart te worden benoemd, tenzij dit aan de orde is.

Mantel

Een eerste-winter *kamtschatschensis* toont in de regel gedurende de gehele winter juveniele veren in de mantel; de vogel van februari 2005 had de twee achterste juveniele schouderveren behouden. Bij nominaat *canus* en *heinei* is dit niet gebruikelijk maar exemplaren met een nog nagenoeg geheel juveniele mantel tot ver in het voorjaar zijn bekend en ook door mijzelf waargenomen.

Dekveren

De kleine en middelste dekveren hebben bij *kamtschatschensis* een diamantvormig centrum met lichte randen. Ik heb vele voorbeelden van nomi-

naat *canus* en *heinei* gevonden met diamantvormige centra op de kleine en middelste dekveren. Gezien de variatie van dit kenmerk hecht ik hier weinig waarde aan.

Bovenstaartdekveren

Een eerste-winter nominaat *canus* of *heinei* heeft in de regel ongetekende bovenstaartdekveren maar enige tekening komt vaak voor. Een voorbeeld betreft de vangst door Marte Ordervoll van een eerste-winter te Bergen, Hordaland, Noorwegen, op 15 oktober 2000 met extreem getekende bovenstaartdekveren. Een eerste-winter bij Egmond op 4 maart 2005 (plaat 380-381) toonde naast opvallende tekening op de bovenstaartdekveren eveneens vrij veel tekening op de onderstaartdekveren. Ook de ondervleugel was meer getekend dan normaal en hetzelfde gold voor de

onderdelen/buik. Het kleine formaat, het 'normale' formaat van de snavel, de algehele bouw en met name de smalle zwarte staartband, de witte buitenvlag van de buitenste staartpennen en de witte staartbasis gaven geen aanleiding te veronderstellen dat deze vogel iets anders was dan een nominaat *canus* of *heinei*, zij het een extreme variant. De vogel van februari 2005 vertoonde eveneens opvallend getekende bovenstaartdekveren, nog meer dan de vogel in plaat 380-381; met name de vlekken op de onderstaartdekveren waren veel groter/breder en ook was de grondkleur van de bovenstaartdekveren bruiner.

Stuit

Volgens Olsen & Larsson (2004) kunnen nominaat *canus* en *heinei* ook op de stuit enige tekening tonen. De vogel van februari 2005 vertoonde veel tekening op de stuit en tevens een bruine grondkleur.

Staart

Gewoonlijk hebben nominaat *canus* en *heinei* een scherp begrensde zwarte staartband en witte staartbasis. De buitenvlag van de buitenste staartpennen is ongetekend wit. De bovenvermelde Noorse vogel van oktober 2000 toonde van alle exemplaren die hier zijn gevangen de meest extreme variatie wat staarttekening betreft, samen met een exemplaar uit de jaren 1980. Een eerste-winter die werd gefotografeerd bij Stralsund, Mecklenburg-Vorpommern, Duitsland, in januari 2005 vertoonde een brede zwarte staartband, met het zwart doorlopend tot op de buitenvlag van de buitenste staartpennen, en een donker waas over de staartbasis. Dit exemplaar vertoonde echter geen donkere tekening op de onderdelen (inclusief anaalstreek) en ondervleugel. De vogel van februari 2005 toonde niet alleen een erg brede zwarte staartband (breder dan de staartband van de Noorse vogel) maar ook de buitenste staartpennen waren getekend en niet wit. Een dergelijk staartpatroon past volgens Klaus Malling Olsen (in litt) alleen op *brachyrhynchus* of *kamtschatschensis*. Een vermoedelijke nominaat *canus* (zie onder) bij Visé, Liège, België, had echter een nog donkerdere staart dan de vogel van februari 2005 (iets meer zwart op de buitenste staartpennen). Stormmeeuwen met een donkerdere staart dan gemiddeld (bijvoorbeeld met donker waas over de staartbasis of met zwarte buitenvlag aan de meeste staartpennen) duiken 's winters regelmatig op in West-Europa (Peter Adriaens in litt).

Onderdelen

De onderdelen zijn in de regel bij nominaat *canus*

en *heinei* ongetekend wit of vertonen enige streping, vlekken of een donker zweem ('washed-out markings'). De vogel op plaat 380-381 toont de extremen bij nominaat *canus* en *heinei*. De vogel van februari 2005 had veel tekening op de onderdelen, vergelijkbaar met gevonden voorbeelden van *kamtschatschensis*. De ondersoorten vertonen overlap in dit kenmerk.

Onderstaartdekveren

Eerste-winter nominaat *canus* en *heinei* hebben weinig tot geen tekening op de onderstaartdekveren (met name nominaat *canus*). De vogel op plaat 380-381 vertoonde opvallend veel tekening op de onderstaartdekveren. Diverse geraadpleegde bronnen (internet en navraag bij een aantal meeuwenkenners) leverden geen extremere voorbeelden op. In vergelijking met de vogel van februari 2005 waren de V-vormige vlekken echter smaller en minder prominent en ze vormden minder strepen/banen.

Ondervleugel

De ondervleugel, met name de oksel, is donker bij *kamtschatschensis*. Bij nominaat *canus* en *heinei* is de ondervleugel wit of er is enige tekening. Exemplaren met een grotendeels donkere of bruine ondervleugel zijn echter bekend uit Brittannië in het najaar van 2004 (Peter Adriaens in litt) en Duitsland in januari 2004 (gefotografeerd bij Stralsund; Jens Roeder in litt). Deze exemplaren toonden in de regel ook meer tekening op de overige lichaamsdelen. Het staartpatroon week echter niet sterk af van nominaat *canus* en *heinei*, met hooguit een wat bredere staartband dan gemiddeld. De vogel van februari 2005 had een donkere ondervleugel, met name de oksel. Deze was bruiner van kleur dan wat doorgaans bij nominaat *canus* en *heinei* wordt aangetroffen, hoewel er bij beide behoorlijk wat variatie is in de hoeveelheid bruin op de ondervleugeldekveren en oksels (cf plaat 382).

Beoordeling door CDNA

Verschillende auteurs (bijvoorbeeld Moores 2008) gaven aan dat *kamtschatschensis* in uiterlijk zoveel overlap met *heinei* vertoont dat een zekere determinatie van een dwaalgast buiten de reguliere broed-, doortrek- of wintergebieden op basis van de huidige kennis niet verantwoord is. Peter Adriaens (in litt) kwam op basis van de documentatie van een aantal 'gekke' Stormmeeuwen in West-Europa tot dezelfde conclusie. Mede omdat het voorkomen van *kamtschatschensis* zo ver westelijk van de reguliere gebieden niet eerder is

aangetoond achtte de CDNA het onverstandig en onvoldoende onderbouwd om de vogel van februari 2005 als eerste *kamtschatschensis* voor de WP te aanvaarden. De CDNA deelde wel de opvatting dat de kenmerken sterk op *kamtschatschensis* wijzen en dat de vogel tot dit taxon zou kunnen behoren (Nils van Duivendijk in litt).

Voorkomen en verspreiding

De broed- en overwinteringsgebieden van *kamtschatschensis* liggen op c 6000 km afstand van de Noordzeekust. Hiermee is echter zeker niet uitgesloten dat *kamtschatschensis* Noordwest-Europa kan bereiken. Waarnemingen van Beringmeeuw *L glaucescens* in Noord-Afrika en West-Europa (cf Bakker et al 2001, Sanders 2007, Collett 2009; Dutch Birding 31: 54, plaat 31, 56, plaat 36, 2009) en recente waarnemingen van Kamtsjatkameeuw *L schistisagus* in Letland en Litouwen (november 2008 en april 2009; cf Dutch Birding 31: 54, plaat 32, 187, plaat 205, 2009) bevestigen dat meeuwen uit Noordoost-Azië of het noordwesten van de VS als dwaalgast in Europa verzeild kunnen raken (cf Millington 2009). Er zijn ook enkele waarnemingen bekend van *kamtschatschensis* in Alaska, VS (Sibley 2001).

Er zijn de afgelopen jaren in West-Europa naast de Noorse en Duitse voorbeelden (zie boven) meer exemplaren gemeld die kenmerken vertoonden van *kamtschatschensis*. In het najaar van 2004 werden in Brittannië mogelijke exemplaren gemeld op Scilly, Engeland (gefotografeerd), en Isle of Man (cf Moores 2004; Peter Adriaens in litt). Bij beide exemplaren wezen de brede zwarte staartband en de tekening op de bovenstaartdekveren op *kamtschatschensis*. De grote dekveren vormden echter geen lichte baan. Bij gebrek aan goede foto's van bijvoorbeeld de onderstaartdekveren zijn deze meldingen onvoldoende gedocumenteerd om er verder uitspraken over te kunnen doen. Een eerste-winter Stormmeeuw die overwinterde te Visé, Liège, België, van 8 december 2008 tot ten minste 25 januari 2009 vertoonde ook een verenkleed dat sterk leek op *kamtschatschensis* (onder meer met vrijwel volledig zwarte staart, sterk gevlekte bovenstaartdekveren en stuit, ongewoon bruine oksels en ondervleugeldeken, V-vormige tekening op onderstaartdekveren en zwaar getekende onderdelen; plaat 383-387). Deze vogel had echter geen juveniele mantel- of schouderveren meer en was zo groot als een typische nominaat *canus* met even fijne snavel. *Kamtschatschensis* is het gemiddeld grootste Stormmeeuw-taxon en heeft de langste, zwaarste snavel. *Heinei* wordt in West-Europa doorgaans

alleen aanvaard als de afmetingen buiten het bereik van nominaat *canus* vallen (cf Kompanje & Post 1990). Het lijkt daarom erg twijfelachtig om deze Belgische vogel, die zo klein was als een typische *canus* en een zelfde ruistadium had, te determineren als *kamtschatschensis* (het grootste taxon met de traagste rui). Om deze redenen en vanwege het gebrek aan kennis over de variatie bij *heinei* en over tussenvormen van *heinei* en *kamtschatschensis* werd de vogel niet ingediend bij de Belgische homologatiecommissie (Peter Adriaens in litt).

Dankzegging

Wij danken Nils van Duivendijk en Dick Groenendijk voor hun bijdragen aan dit artikel namens de CDNA. Peter Adriaens, Nial Moores, Marte Oldervoll, Klaus Malling Olsen en Jens Roeder gaven commentaar op de determinatie van de vogel van februari 2005 en stuurden foto's en informatie op met betrekking tot donkere stormmeeuwen.

Summary

MEW GULL SHOWING CHARACTERISTICS OF KAMTCHATKA GULL AT EGMOND AAN ZEE IN FEBRUARY 2005 On 12 February 2005, a first-winter Mew Gull *Larus canus* showing characteristics strongly indicative of Kamtchatka Gull *L c kamtschatschensis* was seen and video-taped by a single observer on the beach of Egmond aan Zee, Noord-Holland, the Netherlands. The characteristics pointing towards *kamtschatschensis* were, compared with Common Gull *L c canus* and Russian Common Gull *L c heinei*: **1** the bulky appearance (like a Ring-billed Gull *L delawarensis* or a small Herring Gull *L argentatus*); **2** the squarer head; **3** the stronger pinkish bill with contrasting well-marked black tip; **4** the broader black tail-band and washed-out markings on the edges of the tail; **5** the undertail-coverts with extensive dark V-markings; **6** the rump and tail with dark spots and bars; and **7** the underwing-coverts with broader dark tips and axillaries, creating a dark underwing. Some of these characteristics or a combination can also be shown by some nominate *canus* or *heinei*. Examples of such birds observed in western Europe in recent years are discussed and illustrated for comparison and discussion.

The observation at Egmond was submitted to the Dutch rarities committee (CDNA). Although the CDNA confirmed that the characters of the bird pointed strongly to *kamtschatschensis* and probably excluded even a well-marked *heinei*, current knowledge was regarded as insufficient to accept it as the first *kamtschatschensis* for the Netherlands and the WP. The differences with *heinei* and the variation within *heinei* are not yet fully understood and the occurrence of *kamtschatschensis* in the WP is not yet proven and would therefore require a fail-safe identification (eg, a bird in the hand or a ringed bird). The occurrence of 'look-alike' Common Gulls (both in nominate *canus* as in *heinei*) showing one or

more characters considered indicative of *kamtschatschensis* in several western European countries (eg, Belgium, Britain, Germany and the Netherlands) indicates that it may be very difficult to prove the occurrence of an undisputed *kamtschatschensis* based on field documentation alone. The recent occurrences of Pacific gull species as vagrant in the WP (notably Glaucous-winged Gull *L glaucescens* and Slaty-backed Gull *L schistisagus*) show that genuine vagrancy of *kamtschatschensis* should not be dismissed.

Verwijzingen

- Alfrey, P & Ahmad, M 2007. Short-billed Gull on Terceira, Azores, in February-March 2003 and identification of the 'Mew Gull complex'. *Dutch Birding* 29: 201-212.
- Bakker, T, van Dijken, K & Ebels, E B 2001. Glaucous-winged Gull at Essaouira, Morocco, in January 1995. *Dutch Birding* 23: 271-274.
- Carey, G J & Kennerley, P R 1996. 'Mew Gull': the first record for Hong Kong and the identification and systematics of Common Gull forms in East Asia. *Hong Kong Bird Rep* 1995: 134-149.
- Collett, T 2009. The Glaucous-winged Gull in Cleveland – the second British record. *Birding World* 22: 14-21.
- Doherty, P & Oddie, W E 2001. Gulls: a video guide to the gulls of Europe, Asia and North America. Yorkshire.
- Dunn, J, Rosche, L & Vanderpoel, J W 1999. Advanced birding video series. Video 2. The small gulls of North America. Colorado.
- Dwight, J 1925. The gulls Laridae of the world; their plumages, moults, relationships and distribution. *Bull Amer Mus Nat Hist* 52: 63-401.
- Grant, P J 1986. Gulls: a guide to identification. Second edition. Calton.
- Howell, S N G & Dunn, J 2007. Gulls of the Americas. Boston/New York.
- Kompanje, E J O & Post, J N J 1990. Oostelijke Stormmeeuwen *Larus canus heinei* in Nederland en West Europa. *Limosa* 63: 2-6.
- McCarthy, E M 2006. Handbook of avian hybrids of the world. Oxford.
- Millington, R 2009. Gulls from a New Horizon – the Pacific Ocean. *Birding World* 22: 57-59.
- Moore, C 2008. 'Kamtschatschensis' Common Gulls, Japan: Jan 2008. Website: <http://10000birds.com/kamtschatschensis-common-gulls-japan-jan-2008.htm>. Update 26 December 2008.
- Moore, N 2004. Far East Asian Common Gulls: a personal view of variation in the extreme. Website: www.birdskorea.org/commongulls2004.asp.
- Olsen, K M & Larsson, H 2004. Gulls of Europe, Asia and North America. Second edition. London.
- Plomp, M, Berlijn, M, Alards, H, Bernardus, S, Bot, M, Ebels, E B, Edelaar, L, Levering, H, van der Maat, G, Menkveld, E, Opperman, E, Sponselee, R & Wight, H-J 2006. Dutch Birding jaaroverzicht 2005. Dvd. Linschoten.
- Raty, L 2001. ID Frontiers. Website: www.virtualbirder.com/bmail/idfrontiers.
- Sanders, J 2007. The Glaucous-winged Gull in Gloucestershire – a new British bird. *Birding World* 20: 13-19.
- Shitega, Y 1993. Common Gull – an attempt to examine the subspecies of Common Gull occurring in Japan. *Birder* 7: 36-41.
- Sibley, D 2000. The North American bird guide. New York.
- Tove, M H 1993. Field separation of Ring-billed, Mew, Common and Kamtschatka Gulls. *Birding* 25: 387-401.
- Ujihara, O & Ujihara, M 2006. Website: http://larus.hp.infoseek.co.jp/gullidenti_.htm.

*Leon Edelaar, Guyotte van IJsselsteinlaan 32, 1934 GN Egmond aan den Hoef, Nederland
(l.edelaar@quicknet.nl)*

Enno B Ebels, Joseph Haydnlaan 4, 3533 AE Utrecht, Nederland (ebels@wxs.nl)

Mixed pair of Ross's Goose and Barnacle Goose breeding on Kolguev, Russia, in 2006-07

The island of Kolguev (69°05' N, 49°05' E) in the Barents Sea, European Russia, holds a large population of breeding Barnacle Geese *Branta leucopsis*, which increased from a few 100 pairs in 1989 to more than 90 000 in recent years (Konratyev & Zaynagutdinova 2008). A mixed pair of a male Ross's Goose *Anser rossii* and a female Barnacle was breeding on Kolguev in 2006 and 2007 but not in 2008. It was found in a large colony of c 45 000 Barnacle pairs in the delta of the Peschanka river (Anisimov 2007), during an inten-

sive study of geese on Kolguev in 2006-08.

The nest of the mixed pair was found on 9 June 2006 and contained three eggs. It was situated on the left bank of the Peschanka river in coastal marshes of intermediate level, in a densely populated part of the colony (up to 1500 nests/km²). Hatching was observed on 4 July, which is during the peak hatching period of most Barnacle Geese in the colony. After hatching, the pair remained within the area 500-1000 m from the nesting place, while many other pairs of Barnacle left this part of the colony for more important brood-rearing habitats in coastal marshes at lower elevation. The hybrid brood was last seen on 12 August with three nearly full-grown goslings 1500 m west of the nesting area on the right bank of the Peschanka river.

388 Barnacle Geese / Brandgans *Branta leucopsis* and Ross's Goose / Ross' Gans *Anser rossii*, hybrid pair, Kolguev, Barents Sea, Russia, 5 July 2006 (Alexander V Kondratyev) **389** Hybrid Barnacle Goose x Ross's Goose / hybride Brandgans x Ross' Gans *Branta leucopsis* x *Anser rossii*, Kolguev, Barents Sea, Russia, 15 June 2006 (Alexander V Kondratyev) **390** Barnacle Geese / Brandgans *Branta leucopsis* and Ross's Goose / Ross' Gans *Anser rossii*, hybrid pair, Kolguev, Barents Sea, Russia, 28 June 2007 (Alexander V Kondratyev)

In 2007, we worked 45 km west of the Peschan-ka delta area and visited the Barnacle Goose colony in the delta only once on 29 June. The mixed pair was found again in the same area of the colony, nesting only 300 m west of the previous breeding place, this time on the right bank. In 2007, the clutch contained four eggs and the hatching date, calculated on the basis of the incubation stage of the eggs (by measuring egg dimensions and weight; Litvin & Syroechkovsky 1996) was estimated at 4-6 July, which was again within the peak time of hatching.

In 2008, the mixed pair was not seen, despite several visits to the area from 18 June to 26 July to study Barnacle Geese within the main colony.

The egg dimensions of the clutch of this mixed pair were not different from the average egg dimensions in Barnacle Goose. The goslings were similar to those of Barnacle during the downy stage although during the feathered stage they were distinctly paler, with a whitish breast and blackish stripe on the back. One young observed in 2006 when fully grown was dark on the upperparts and white below, with a pale neck and head, except for a dark 'smudge' on the lower neck. It is worth mentioning that one flying single adult hybrid with a plumage pattern very similar to that of the hybrid goslings was observed in June 2006 in the same area, which might suggest that it was an offspring of this mixed pair from a previous year.

The origin of the parent Ross's Goose is unknown. The species has been recorded exceptionally in Eastern Russia on Wrangel Island in 1990 (Baranyuk 2008) but has not been recorded previously this far west (E E Syroechkovskiy in litt). Ross's is a breeding bird of the Canadian Arctic, with the large majority breeding at Queen Maud Gulf reserve, Nunavut, in the Central Canadian Arctic. The species has undergone a very strong population increase from just 2000-3000 in the 1950s to 100 000 in 1970s, to more than 1 million pairs by 2001 and c 1.6 million pairs in 2007 (Moser 2001, van den Berg 2004, US Fish and Wildlife Service 2008; <http://bna.birds.cornell.edu>). It winters in southern parts of the USA and northern Mexico. Most geese pair for life and meet in the wintering areas. Ross's have been regularly observed in the Netherlands, as (presumed) escapes but also as (presumed) vagrants. Since 1985, when the first presumed vagrant Ross's was observed, six records have been accepted (including several birds returning for many consecutive winters); since 2007, no birds have been accepted but some reports are still under consideration. Apart from the first in 1985, they mostly associat-

ed with Barnacle Geese (Berlijn 2004). Despite many known or suspected captive Ross's having been observed in Europe, there is evidence that some of the long-distance migrants of the increasing population might be genuine vagrants and have joined and paired with Barnacle in winter in the Netherlands (van den Berg 2004). Since 2004, more than 10 hybrid offspring have been reported in the wintering areas in the Netherlands, of which a few have been photographed (for observation details and photographs, see www.waarneming.nl and www.lauwersmeer.com). On 2 January 2005, an adult Ross's and a presumed hybrid Ross's x Barnacle side by side in a flock of Barnacle were photographed at Anjum, Friesland, the Netherlands (www.birdpix.nl/album_page.php?pic_id=10495). Most hybrids were reported in 2007-08 and early 2009 (note that none of these hybrid reports have yet been considered by the Dutch rarities committee (CDNA)). In Europe, such hybrids are mostly regarded as offspring from escapes but the Kolguev mixed breeding pair indicates that wild-bred hybrids could very well migrate with Barnacle to western Europe. McCarthy (2005) lists this hybrid type as 'extensive natural hybridization reported', which indicates that there are either many reports in a natural setting or that many natural hybrids are observed on an ongoing basis. Only very few Barnacle on Kolguev have been colour-ringed and it has not yet been fully established whether wintering Barnacle in the Netherlands also originate from Kolguev (Peter de Vries in litt). It is, however, very likely that birds from Kolguev indeed visit the Netherlands in winter, as the majority of Russian Barnacle winter in the Netherlands and northern Germany.

The successful mixed breeding of Ross's Goose and Barnacle Goose on Kolguev probably constitutes the first for Europe. In addition, a failed breeding attempt by Ross's has been published for the Netherlands: on 19 May and 2 June 2003, a female was found breeding on a nest containing five eggs at Slijkplaat, Hellevoetsluis, Zuid-Holland, in a colony of 536 Barnacle pairs. On 18 June, the nest appeared abandoned, and no Ross's was observed subsequently. The bird appeared to be unpaired and the eggs were probably infertile (Meininger 2004). During spring 2000-02, probably the same Ross's was regularly observed on islands in the western part of Haringvliet, Zuid-Holland, the Netherlands, together with a small non-breeding flock of Barnacle, loosely associated with locally breeding Barnacle. The last observation dates in spring were 31 May 2000, 1 June 2001 and 14 June 2002.

Our expeditions to Kolguev in 2006-08 were financially supported by Vogelschutz-Komitee VsK e.V. (Hamburg, Göttingen) and GEF/UNEP-ECORA-project (Moscow). We are also grateful to Helmut Kruckenberg of the European White-fronted Goose Project (Germany) and the Russian Bird Ringing centre (Moscow) for organizational support of the expedition. Nicole Feige and Peter de Vries provided additional information and commented on the text.

References

- Anisimov, J A 2007. Colonies of Barnacle geese on Kolguev island. Xth Meeting of the Goose Specialist Group of Wetlands International, Xanten, NRW, Germany, 26-31 January 2007: 13-14.
- Baranyuk, V V 2008. Ross's Goose on Wrangel Island. Casarca 11: 198-201.
- van den Berg, A B 2004. Population growth and vagrancy potential of Ross's Goose. Dutch Birding 26: 107-111.
- Berlijn, M 2004. Ross' Ganzen in Nederland in 1988-2003. Dutch Birding 26: 100-106.
- Kondratyev, A V & Zaynagutdinova, E M 2008. Greater White-fronted Geese *Anser albifrons* and Bean Geese *A. fabalis* on Kolguev Island – abundance, habitat distribution, and breeding biology. Vogelwelt 129: 326-333.
- Litvin, K E & Syroechkovsky, E V 1996. [Breeding biology of Tundra Bean Goose (*Anser fabalis rossicus*) in the north-east of European Russia.] Casarca 2: 138-167. [In Russian.]
- McCarthy, E 2005. Handbook of avian hybrids. Princeton.
- Meininger, P L 2004. Broedpoging van Ross' Gans in Haringvliet in 2003. Dutch Birding 26: 111-113.
- Moser, T J (editor) 2001. The status of Ross's Geese. Arctic Goose Joint Venture Publ. Washington, DC.
- US Fish and Wildlife Service 2008. Waterfowl population status, 2008. Washington, DC.

Alexander V Kondratyev, Faculty of Biology and Soil Sciences, St Petersburg State University, Universitetskaya emb 7/9, 190034 St Petersburg, Russia (akondratyev@mail.ru)
Christoph Zöckler, ArcCona Consulting, 30 Eachard Road, Cambridge CB3 0HY, UK (cz@arconacona.com)

Black-throated Loon in Assam, India, in January 2008

During a trip to north-eastern India (Assam and Arunachal Pradesh) in December 2007 and January 2008, Jeroen de Bruijn, Nils van Duiven-dijk, Remco Hofland, Bertus de Lange, Laurens Steijn and Kees de Vries arrived in Nameri National Park, Assam (known for its population of rare White-winged Ducks *Cairina scutulata*). On 1 January 2008, we were having breakfast along the

Giabhorali river enjoying large numbers of Small Pratincoles *Glareola lactea* when, suddenly, KdV suddenly shouted 'diver!'. We were all a little amazed by his claim but soon picked up the flying bird in good light, at a distance of c 150 m. Our guide Sujan Chatterjee, realizing the rarity of the bird (both Red-throated Loon *Gavia stellata* and Black-throated Loon *G. arctica* are vagrants to India), shouted 'picture picture'! We were able to watch it through our telescopes for c 30 sec and LS managed to take a few record shots. The bird was

391-392 Black-throated Loon / Parelduiker *Gavia arctica*, Giabhorali river, Nameri National Park, Assam, India, 1 January 2008 (Laurens B Steijn)

unfortunately too distant to show a lot of detail on the photographs. It was easily identified as a loon in winter plumage by its long wings, long neck, projecting feet, plain dark upperparts and white underparts. It showed an obvious white thigh patch reaching high on the flanks. The white thigh-patch combined with the contrast between the pale throat and dark neck and head, reaching the eye, identified it as Black-throated and excluded Red-throated. Pacific Loon *G. pacifica* could be ruled out by the large white thigh patch (cf, eg, Birch &

Lee 1997). According to Rasmussen & Anderton (2005), this is only the second record of Black-throated for India. The first concerned a bird in Ambala, northern Haryana, in 1922. The nearest wintering areas are the Caspian Sea (nominate *G. a. arctica*) and the East China Sea (*G. a. viridigularis*).

References

- Birch, A & Lee, C-T 1997. Field identification of Arctic and Pacific Loons. *Birding* 29: 106-115.
Rasmussen, P C & Anderton, J C 2005. *Birds of South Asia: the Ripley guide*. Barcelona.

Laurens B Steijn, Transvaalstraat 10a, 1092 HK Amsterdam, Netherlands (info@birdingbreaks.nl)
Kees de Vries, Beetslaan 158, 2281 TN Rijswijk, Netherlands (kees.devogelaar@telfort.nl)

Aberrantly dark Fea's Petrel trapped in Cape Verde Islands in March 2007

On 21 March 2007, while trapping Fea's Petrels *Pterodroma feae* on Fogo, Cape Verde Islands, Jacob González-Solís noticed an odd individual amongst 17 birds trapped for ringing which showed an overall grey cast to the entire underparts. In spring 2008 and 2009, respectively, a

further 18 and 19 were trapped but none showed any anomalous coloration. The bird was ringed (5500072 CABO VERDE). It was at least one year old since, in the trapping season, the adults are between the end of incubation and halfway the growing period of the chicks. As can be seen in the plates, unlike normal Fea's with clean white underparts, the bird showed ashy grey underparts from bill base to undertail-coverts. The underwing-

393 Fea's Petrels / Gon-gons *Pterodroma feae*, adult, Fogo, Cape Verde Islands, 21 March 2007 (*Jacob González-Solís*). Note grey wash on whole of underparts of left bird and normally coloured bird with clean white underparts (right).

coverts did not show any white, unlike normally coloured birds. Although no detailed notes were taken of the upperparts, the photographs show a darker head than in normal birds. The head contrasted with the regular grey mantle showing some diffuse darker smudging, unlike normally coloured birds. The overall facial impression was darker and less contrasting than in normal birds.

Cases of plumage aberration have been described as a rare phenomenon in other large Northern Hemisphere Procellariiformes: mostly albinism or 'partial albinism' in Cory's Shearwater *Calonectris borealis* (Bried et al 2005) and in Cory's/Scopoli's Shearwater *C. borealis/diomedea* (eg, Ristow & Witte 2004, Ocio et al 2007) and leucism in Cory's/Scopoli's Shearwater *C. borealis/diomedea* (Leopold & Keijl 2004); leucism in Great Shearwater *Puffinus gravis* (Abad et al 2007); albinism in Balearic Shearwater *P. mauretanicus* (Bried & Mougeot 1994); and albinism in Northern Fulmar *Fulmarus glacialis* (see Bried et al 2005 for a review). So far, no case has been described for Fea's Petrel and neither for the closely related Desertas Petrel *P. deserta* or Zino's Petrel *P. madeira*. Melanism, in turn, would be a very rare phenomenon in Procellariiformes; Bried et al 2005 list only five known cases up to 2005:

a Manx Shearwater *P. puffinus* (Davis & Packer 1972); a Wilson's Storm Petrel *Oceanites oceanicus* (Curtis 1988); a Grey-backed Storm Petrel *Garrodia nereis* (Bried & Mougeot 1994); and two Cory's/Scopoli's Shearwaters (Bried et al 2005). Thus, this Fea's is the sixth-ever known case and the first for a *Pterodroma*.

The observed pattern of coloration would match the eumelanism variation of melanism, in which an increase of eumelanin is recorded. It may also concern a partial melanism not caused by a mutation but by, eg, disease, malnutrition or lack of exposure to sunlight that could be reversed in the bird's next moult (cf van Grouw 2006). Such reversibility is hypothetical as the bird has not been relocated afterwards; however, it may explain the paucity of records of melanistic tubenoses.

Given the subtle differences involved in the field identification of gadfly petrels in the North Atlantic (eg, Harrop 2004, Howell & Patteson 2007), the existence of aberrant birds such as the bird described here may potentially add confusion.

References

- Abad, E, Valeiras, X & Torrent, J 2007. Pardela sombría leucística (*Puffinus gravis*) en el mar Cantábrico. Website: www.seo.org/media/docs/BoletinGIAM28_2007.pdf.

394 Aberrant Fea's Petrel / Gon-gon *Pterodroma feae*, adult, Fogo, Cape Verde Islands, 21 March 2007 (Jacob González-Solís). Note grey wash on whole of underparts and very dark underwing.

395 Fea's Petrel / Gon-gon *Pterodroma feae*, adult, Fogo, Cape Verde Islands, 21 March 2007 (Jacob González-Solís). Normally coloured adult with spread wings.

- Bried, J, Fraga, H, Calabuig-Miranda, P & Neves, V C 2005. First two cases of melanism in Cory's Shearwater *Calonectris diomedea*. *Marine Ornithol* 33: 19-22
- Bried, J & Mougeot, F 1994. Premier cas de mélanisme chez un Procellariiforme: le Pétrel-tempête à croupion gris *Garrodia nereis*. *Alauda* 62: 311-312
- Curtis, W F 1988. An example of melanism in Wilson's Storm-Petrel. *Sea Swallow* 37: 63.
- Davis, J W F & Packer, I 1972. Melanistic Manx Shearwater. *Br Birds* 65: 527.
- van Grouw, H 2006. Not every white bird is an albino: sense and nonsense about colour aberrations in birds. *Dutch Birding* 28: 79-89.
- Harrop, A H J 2004. The 'soft-plumaged petrel' complex: a review of the literature on taxonomy, identification and distribution. *Br Birds* 97: 6-15.
- Howell, S N G & Patteson, B 2007. Moults and Fea's Petrel identification. *Birding World* 20: 201-202.
- Leopold, M F & Keijl, G O 2004. Meer zeevogels met kleurafwijkingen. *Nieuwsbr Nederl Zeevogelgr* 5: 2-3.
- Ocio, G, Menéndez, J, Torres, I, Cañadas, J, De Dios, K & Ozaeta, Y 2007. Pardela cenicienta albina (*Calonectris diomedea*) observada desde Estaca de Bares (A Coruña). Website www.seo.org/media/docs/BoletinGIAM28_2007.pdf.
- Ristow, D & Witte, L 2004. Partial albinistic cases in adult and juvenile Cory's Shearwaters *Calonectris diomedea*. *Avocetta* 28: 33-34.

Ricard Gutiérrez, Servei de Protecció de la Fauna, Flora i Animals de Companyia, DG Medi Natural, Generalitat de Catalunya, Dr Roux, 80 5è E-08017 Barcelona, Spain (rgutierrez@gencat.cat)
 Jacob González-Solís, Dept Biologia Animal (Vertebrats), Universitat de Barcelona, Av Diagonal 645, E-08028 Barcelona, Spain (jgsolis@ub.edu)

Brown-throated Martins breeding at lower Loukkos, north-western Morocco, in winter of 2007/08

Brown-throated Martin (or Plain Martin) *Riparia paludicola* breeds across Africa south of the Sahara and southern Asia, with an isolated population in Morocco. Seven subspecies differing in size and plumage tones are recognised (Turner & Rose 1989), although the southern Asian subspecies is elevated to full-species status in some recent treatments, as Grey-throated Martin *R chinensis* (eg, Rasmussen & Anderton 2005). The subspecies *R p mauritanica* is endemic to Morocco (Turner & Rose 1989) and comprises the sole population in

the Western Palaearctic (Cramp 1988).

In Morocco, the species was found primarily around rivers as Oued Oum Er-Rbia (north of El-Jadida) and Oued Tensift (south of Safi) and, up to 1960, south in the Souss region (Thévenot et al 2003). Then, the species started to expand its breeding range inland along valleys to as far as Marrakech and in the Souss valley to Taroudant and Aoulouz. It also bred in the lower Massa valley and to the north it reached the Sebou valley in the 1960s. During the 1970s, it spread along the Sebou valley and its tributaries to reach as far as Khémisset, Sidi Slimane, Fes el-Bali, Taza and Khenichet (Thévenot et al 2003). The latter locality constitutes the most north-westerly part of the species' known range in Morocco (Thévenot et al 2003).

Observations at lower Loukkos

On 2 November 2007, Mohamed Amezian, Abdelhak Elbanak and Ian Thompson visited the complex of wetlands known as the lower Loukkos (35°01' N, 6°01' W), a few kilometers north-east of Larache in north-western Morocco. While scanning some larger than usual flocks of sparrows *Passer* for Spanish Sparrow *P hispaniolensis*, IT's attention was drawn to a bird that flew low across his view. It looked unusual because it had no tail. Despite this, his first impression was a Sand Martin *R riparia*, which he thought to be a late migrant. Upon further inspection, however, he could see that although it had the characteristics of a Sand Martin, it had no chest band. His thoughts then turned to Eurasian Crag Martin *Ptyonoprogne rupestris*. Because of the absence of a tail he could not check for tail spots but this bird was smaller and had a white body and undertail-coverts. Fortunately, it was joined by a second bird. We watched them for 30 min in excellent light conditions as they flew around and directly above us and we identified both as Brown-throated Martin, based on the following characters (cf Turner & Rose 1989): **1** the birds appeared more 'compact' than Sand Martin with a more jaunty flight; **2** the back, wing and uppertail were plain brown; **3** the throat was dusky, grading into the white belly and white undertail-coverts, contrasting with the dark tail; and **4** the underwing was rather plain grey-brown with very little contrast in the underwing-coverts. The juveniles showed conspicuous pale fringes on the inner webs of the flight feathers (cf Turner & Rose 1989).

A maximum of four birds were seen together at

one time. The birds continued to feed around us until one flew down and disappeared into a large man-made excavation. As we approached, we saw the bird emerge from a nest hole. This reinforced our original identification. We continued to watch for another hour and IT tried to take photographs but this proved impossible because of the attention we drew from the local children. Also, the presence of roaming animals and some local villagers collecting soil nearby the nest appeared to disturb the birds. Despite this, IT took some very quick shots of the nest hole. MA, AE and IT returned at 16:30, when they found the birds in the same location. They located a second nest hole after watching a bird flying into a small ravine c 100 m away from the first nest hole. From the birds' behaviour, ie, paired birds in the air and feeding for all the time that they were observed, we assumed that they were either constructing nest holes or feeding young, although neither activity was confirmed. No other hirundines were seen that day.

On 2 February 2008, five birds were located at the same site by IT, MA, AE, Keith Bensusan, Rhian Guillem, Albert Yome and Stephen Warr (Gibraltar Ornithological & Natural History Society) while surveying wintering birds in wetlands in north-western Morocco. On 17 February 2008, MA and IT again returned to the same location and a minimum of two adults were seen feeding six young. Good photographs were taken through a telescope. Two birds were observed at the site by John Cortes on 28 March 2008.

The recent cessation of sand extraction at the lower Loukkos site is one possible explanation as

396 Brown-throated Martin / Vale Oeverzwaluw *Riparia paludicola*, recently fledged juvenile, lower Loukkos, Larache, Morocco, 17 February 2008 (Ian Thompson).

Note whitish fringe on inner web of flight-feathers.

397 Brown-throated Martins / Vale Oeverzwaluwen *Riparia paludicola*, recently fledged juveniles, lower Loukkos, Larache, Morocco, 17 February 2008 (Ian Thompson)

to Brown-throated Martins' attempted colonisation. With the site now being abandoned, leaving the martins with suitable breeding habitat and much reduced disturbance, it is possible that wandering birds have found it to their liking.

Northward expansion

The observations at lower Loukkos concern the first breeding records of Plain Martin this far north-west in Morocco and constitute a further range extension of almost 100 km from Khenichet, the closest previously known breeding site. Furthermore, the species is now breeding only c 100 km away from the European continent.

A northward range expansion of 'southern' species has been noted in many species in Morocco. An example is House Bunting *Emberiza sahari* which has spread north of the Atlas mountains during the last decades of the 20th century (Thévenot et al 2003) and has reached as far north as Tangier, where it has recently been recorded breeding in the old medina (Amezian et al 2006). Another example is Black-winged Kite *Elanus caeruleus* which has spread northward and eastward (Thévenot et al 2003). Furthermore, Little Swift *Apus affinis* has recently colonised southern Spain from Morocco, after colonising north-western Morocco in the early 1950s (eg, Pineau & Giraud-Audine 1979, Garcia 2003).

The recent shift in the distribution ranges of many species is hard to attribute to any particular cause and is probably the result of many factors such as population growth in the core population, habitat quality improvement (eg, Qninba et al 2008, Amezian et al in press), conservation practices (as in Western Swamphen *Porphyrio porphyrio* in the Iberian Peninsula; Sánchez-Lafuente 2001) and climate change. The latter two potential causes are hard to assess in Morocco. This paper is a contribution of GIBMANATUR pro-

ject, a part of the Interreg IIIA Gibraltar-Morocco project co-funded by the European Union and the Government of Gibraltar.

References

- Amezian, M, Bensusan, K, Perez, C & Thompson, I R 2006. Is House Bunting about to colonise Europe? *Birding World* 19: 263.
- Amezian, M, Louah, A, Thompson, I, Cortes, J, El Agbani, M A, & Qninba, A in press. Les récents changements dans la composition du peuplement d'oiseaux d'eau nicheurs dans les marais de Smir (Nord-Ouest du Maroc). In: Ater, M & Cortes, J E (editors), *Actes des IV Journées National de Biodiversité, Tétouan 26-27 Octobre 2007*, Gibraltar Ornithological and Natural History Society, Gibraltar.
- Cramp, S (editor) 1988. *The birds of the Western Palearctic* 5. Oxford.
- Garcia, E 2003. Long-legged Buzzards *Buteo rufinus*, Rüppell's Vultures *Gyps rueppellii* and Little Swifts *Apus affinis* in the Gibraltar hinterland. *Gibraltar Bird Rep* 1: 37-39.
- Pineau, J & Giraud-Audine, M 1979. Les oiseaux de la péninsule Tingitane. *Travaux de l'Institut Scientifique, Série Zoologie* 38. Rabat.
- Qninba, A, Rguibi Idrissi, H, Himmi, O, Benhoussa, A, El Agbani, M A & Thévenot, M 2008. Nouveaux cas de nidification d'oiseaux dans le complexe de zones humides du Bas Loukkos (Nord-Ouest du Maroc). *Bull Inst Sci Rabat* 30: 45-50.
- Rasmussen, P C & Anderton, J C 2005. *Birds of South Asia: the Ripley guide*. Barcelona.
- Sánchez-Lafuente, A M, Valera, F, Godino, A, & Muela, F 2001. Natural and human-mediated factors in the recovery and subsequent expansion of the Purple swamphen *Porphyrio porphyrio* L. (Rallidae) in the Iberian Peninsula. *Biodiv Conserv* 10: 851-867.
- Svensson, L, Grant, P J, Mullarney, K & Zetterström, D 1999. *Collins bird guide*. London.
- Thévenot, M, Vernon, R & Bergier, P 2003. *The birds of Morocco. An annotated checklist*. BOU Checklist 20. Tring.
- Turner, A & Rose, C 1989. *A handbook to the swallows and martins of the world*. London.

Mohamed Amezian, Université Abdelmalek Essaâdi, Faculté des Sciences, Département de Biologie, BP 2121, Tétouan, Morocco (mohamed.amezian@gmail.com)

Abdelhak Elbanak, Université Abdelmalek Essaâdi, Faculté des Sciences, Département de Biologie, BP 2121, Tétouan, Morocco

Ian Thompson, Gibraltar Ornithological and Natural History Society (GONHS), Upper Rock Nature Reserve, PO Box 843, Gibraltar

Keith Bensusan, Gibraltar Ornithological and Natural History Society (GONHS), Upper Rock Nature Reserve, PO Box 843, Gibraltar

John Cortes, Gibraltar Ornithological and Natural History Society (GONHS), Upper Rock Nature Reserve, PO Box 843, Gibraltar (jcortes@gonhs.org)

Abdeljebbar Qninba, Université Mohammed V – Agdal, Institut Scientifique, Département de Zoologie et Ecologie Animale, BP 703 Agdal, Rabat, Morocco

Brieven

White-headed Long-tailed Tits

I read with interest the excellent identification paper on White-headed Long-tailed Tits (then called Long-tailed Bushtits) *Aegithalos caudatus caudatus* by Justin Jansen and Wim Nap (Dutch Birding 30: 293-308, 2008). This paper also covers the status of nominate *caudatus* in the Netherlands and elsewhere in north-western Europe, which is interesting for birders in Finland, where one can easily encounter this subspecies; the subspecies *A c europaeus*, on the other hand, is reported very rarely in Finland.

I would like to draw attention to a few mistakes in the text. In the paragraph 'Movements, wintering and vagrancy of *caudatus* and *europaeus*', it is stated: 'How far and quickly some birds can move is illustrated by a *caudatus* ringed at Rybachy, Murmansk, Russia (the northernmost part of continental European Russia) on 11 October 1958 which was retrapped eight days later at Falsterbo, Skåne, Sweden (c 500 km to the west; Paevskii 1973, Ehrenroth 1976)'. This sentence includes an apparent misconception, as well as erroneous data. Murmansk is a Russian town situated in Kola peninsula near the Barents Sea (indeed, in the northernmost part of continental European Russia). The distance from Murmansk to Falsterbo is, however, c 1100 km. Rybachy was called Rossitten before World War II. Nearby was the world's first ornithological station, the famous Vogelwarte

Rossitten, founded by Johannes Thienemann in 1901. After the war, the Russians changed the name of Rossitten to Rybachy and continued the ornithological activities in the area (from 1956 onwards). Rossitten/Rybachy is situated on the south-eastern corner of the Baltic Sea, at a distance of 500 km to Falsterbo. In addition, Ehrenroth (1976), mentioned also in the references, wrote in his article a section titled 'The 1959 irruption in northwestern Europe'. The last sentence of the section is 'One individual ringed at Rybachi on 11 October 1959 was recaptured 8 days later at Falsterbo (Paevskii 1973), which indicated that some flocks invaded Sweden from the south'. I am inclined to believe the accurate year of the retrapping was therefore 1959, and not 1958. Moreover, in the paper, a most interesting retrapping is mentioned at Ventes Ragas, Lithuania, of a nominate *caudatus* ringed at Kardon Lebedyanskiy, Russia (56:16 N, 47:18 E). This bird was ringed on 25 June, ie, during the breeding season. We do not know whether it bred once or possibly twice, and neither if it was an adult or a juvenile. However, we do know it underwent a complete postbreeding (or postjuvenile) moult, which takes some time, before it started its journey westwards. Therefore it is, in this case, erroneous to use ringing and retrapping dates to calculate the speed of migration but the origin of this bird is already interesting enough!

Jari Korhonen, Pulmussuontie 22 as 1, 20300 Turku, Finland (jari.korhonen@abo.fi)

Justin Jansen (in litt) replied as follows: 'Thank you for your kind words, and for reacting upon some matters discussed in the paper. Finland is indeed an interesting area, as some photographs encountered on websites and received from photographers concern odd Long-tailed Tits. Some *europaeus* trapped in Finland show interesting intermediate characters. I am not aware whether these sightings (and trapped birds) have to be submitted to the Finnish rarity committee and what criteria are used. This material can be used to monitor the

increase or decline of intermediate birds and/or true *europaeus*. I want to thank you for pointing out the errors regarding Rybachy/Murmansk. Both the inclusion of 'Murmansk' and the year '1958' are mistakes made by the authors. You are also right about the Ventas Ragas versus Kardon Lebedyanskiy record; however, this was the only one for which we could say something about the movements of some birds, and was therefore included'. EDITORS

Tristan Albatross in the WP: a cautionary note

Soldaat et al (2009) identified a 'wandering albatross' collected in Sicily, Italy, in October 1957 as a Tristan Albatross *Diomedea dabbenena*. Haas

(2009) published some more details about this record. Being the sole WP record of a 'wandering albatross' presumed to be genuine, I want to add some relevant information about this bird. The original account (Orlando 1958) was very detailed, eg, reporting (translated from Italian): '... showing conspicuous and thick fat, even if having

the stomach completely empty the weight was as much as 6.8 kg, surely highly noticeable for an immature, especially if we consider the maximum weight reported by Murphy (1936) of 5.897 kg'. Onley & Scofield (2007) report for 'wandering albatross' *D exulans* sensu lato a weight of 6.35-11.3 kg; with *dabbenena* being smaller in all measurements compared with other wandering taxa, its weight can be expected to be at the lower end (cf, eg, Robertson & Nunn 1998, Ryan 2000, Tickell 2000, Cuthbert et al 2003, Brooke 2004). These circumstances raise the following questions (cf Corso 2005): **1** how could this bird have a completely empty stomach?; **2** how can an out-of-range seabird with an empty stomach show a conspicuous and thick fat layer and weigh as much as a healthy bird?; and **3** could it be that it was kept on a ship, where it stayed without flight movements, therefore not consuming its fat reserve? Orlando (1958) already noticed that the bird missed any nick in the bill, indicating that it was not hooked by sailors (cf Soldaat et al 2009). However, seabirds are caught and taken on board not only by hooks but also by fishing nets, and even by hand when birds are exhausted or very confiding, so this does not rule out a (temporary) captive state.

Edward Soldaat commented (in litt): '... but what I think is also very strange is the fact that an apparently healthy albatross was not able to handle the wind conditions as described by Orlando (1958) and crashed on a road. This is highly unlikely for a healthy albatross that will have been familiar with more difficult wind situations. It must have been disorientated in some way and/or in a bad condition otherwise but a fat bird contradicts the latter suggestion. ... In De Roy et al (2008), I found weights of *dabbenena* of 6.5-7.5 kg (no source mentioned). The 6.8 kg of the Sicily birds would not be too much, given these values...'. Mardik Leopold also commented (in litt): 'Squid beaks in particular are very persistent and an albatross with a stomach that was really empty (not containing any squid beaks) must have not eaten (squid) for a long time: weeks rather than days. If this was the case (and the bird was still fat!) I propose this scenario: the bird landed

(somehow) on a ship and was kept here alive on food provided by the sailors during a long trip home, to be kicked off the ship in the Mediterranean. ... A combination of a good layer of fat and an empty stomach plus its poor flying performance suggests a prolonged stay in captivity on a diet of soft food that would not have left any hard parts in the stomach. An empty stomach would thus suggest a considerable time living on a very strange diet, probably given to the bird by people. However, this hypothesis is based on the premise that the stomach was indeed really empty...'.

In conclusion, even if it may well be genuine, being the sole WP record, even the slightest doubts should be raised and considered, and I would ask the Italian rarities committee to (re)consider this record with caution.

I wish to thank for the help received and for references and comments: Arnold van den Berg, Ottavio Janni, Mardik Leopold, Magnus Robb and Edward Soldaat. Thanks go to the Terrasini Natural History Museum staff and in particular to Vittorio Orlando who showed me the specimen.

References

- Brooke, M 2004. Albatrosses and petrels across the world. Oxford.
- Corso, A 2005. Avifauna di Sicilia. Palermo.
- Cuthbert, R J, Phillips, R A & Ryan, P G 2003. Separating the Tristan Albatross and the Wandering Albatross using morphometric measurements. *Waterbirds* 26: 338-344.
- De Roy, T, Jones, M & Fitter, J 2008. Albatross: their world, their ways. New York.
- Haas, M 2009. Tristan Albatross collected in Sicily, Italy, in October 1957. *Dutch Birding* 31: 180.
- Onley, D & Scofield, P 2007. Albatrosses, petrels and shearwaters of the world. London.
- Orlando, C 1958. Cattura di un Alabtro urlatore (*Diomedea exulans exulans* Linnaeus) in Sicilia. *Riv Ital Ornitol* 28: 101-113.
- Robertson, C J R & Nunn, G B 1998. Towards a new taxonomy for the albatrosses. In: Robertson, G & Gales, R (editors), *Albatross biology and conservation*, Chipping Norton, pp 13-19.
- Ryan, P G 2000. Separating albatrosses: Tristan or Wandering? *Africa: birds and birding* 5: 35-39.
- Tickell, W L N 2000. Albatrosses. London.

Andrea Corso, Via Camastra 10, 96100 Siracusa, Italy (voloberrante@yahoo.it)

Ottavio Janni of the Italian records committee (COI) commented as follows: 'Although Wandering (Tristan) Albatross is currently in Category A of the Italian list, the COI is aware of the questions described by Andrea

Corso surrounding this record. The record is being re-evaluated as part of a broader review of historical records of seabirds currently in Category A but for which a natural origin is in question.' EDITORS

CDNA-mededelingen

Recente CDNA-besluiten Op de zomervergadering van 15 augustus 2009 zijn door de Commissie Dwaalgasten Nederlandse Avifauna (CDNA) de volgende punten besproken en besluiten genomen.

De Spaanse Keizerarend *A adalberti* van de Loozerheide, Noord-Brabant, op 6 mei 2007 is tijdens de vergadering bekrachtigd als nieuwe soort voor Nederland.

De herbeoordeling van Bulwers Stormvogel *Bulweria bulwerii* (Maasvlakte, Zuid-Holland, augustus 1995) vindt momenteel plaats. Tijdens de vergadering zijn alle (c 35) beschikbare dia's van deze veelbesproken vogel door de commissieleden bekeken. Ook de eerder aangekondigde herbeoordeling van het Wilsons Stormvogeltje *Oceanites oceanicus* (Westkapelle, Zeeland, november 2002) is nog niet afgerond.

De British Ornithologists' Union Records Committee (BOURC) heeft aangegeven dat de Roze Pelikaan *Pelecanus onocrotalus* die in 2006 eerst in Nederland en daarna in Brittannië werd waargenomen door de BOURC is afgewezen als nieuwe soort voor Brittannië omdat hij wordt beschouwd als escape, met name omdat hij nogal tam was. Deze informatie is onvoldoende voor een herbeoordeling omdat dit gegeven tijdens de roulatie reeds is meegewogen en het geval blijft derhalve aanvaard.

Recent verscheen een artikel in *Birding World* (22: 257-259, 2009) over een veronderstelde hybride Steppervorkstaartplevier x Vorkstaartplevier *Glareola nordmanni* x *pratincola* die de auteur in enkele kenmerken aan Oosterse Vorkstaartplevier *G maldivarum* deed denken. De CDNA heeft besloten dat deze informatie onvoldoende aanleiding geeft om het enige Nederlandse geval van Oosterse Vorkstaartplevier (Workumerwaard/Doniaburen, Friesland, augustus 1997) te herzien.

Justin Janssen heeft onderzoek gedaan naar het voor-

komen van Kleinst Waterhoen *Porzana pusilla* in Nederland. Hierbij heeft hij diverse oude gevallen verzameld die in aanmerking (kunnen) komen om te worden aanvaard. Besloten is om eerst de publicatie van zijn onderzoeksresultaten af te wachten.

Naar aanleiding van een Bastaardarend *Aquila clanga* waarvan de aanwezigheid door middel van een satellietzender is vastgesteld, werd besproken hoe de CDNA met dit soort meldingen om dient te gaan. Afgesproken is om dit van geval tot geval te bekijken, afhankelijk van de documentatie.

Ten aanzien van de herkenning en beoordeling van Siberische Tijftjaf *Phylloscopus collybita tristis* is naar aanleiding van twee recente artikelen (*Dutch Birding* 31: 79-85, 86-100, 2009) besloten dat de criteria voor aanvaarding aangepast dienen te worden. Het geluid zal zwaarder gaan wegen en de kleurenmerken minder zwaar. De aangepaste criteria worden opgenomen in het Handboek CDNA (zie www.dutchbirding.nl).

Omdat het Handboek CDNA op een aantal punten verouderd of incompleet is zal in het najaar van 2009 een geactualiseerde versie worden opgesteld. Hierin zal onder meer worden verduidelijkt hoe de CDNA omgaat met berichtgeving aan waarnemers van behandelde gevallen. Het feit dat steeds meer waarnemers worden desalniettemin opgeroepen om vooral zelf zorg te dragen voor een indiening bij de CDNA met volledige documentatie, zodat voor komende generaties een zo compleet mogelijk dossier beschikbaar blijft. WILLEM VAN RIJSWIJK & DICK GROENENDIJK

Recensies

GUY M KIRWAN, KEREM A BOYLA, PETER CASTELL, BARBAROS DEMIRCI, METEHAN ÖZEN, HILARY WELCH & TIM MARLOW 2008. *The birds of Turkey*. Christopher Helm/A&C Black Publishers Ltd, 37 Soho Square, London W1D 3QY, UK; e-mail ornithology@acblack.com, website www.acblack.com. 512 pp. ISBN 9781408104750. EUR c 48.00.

Why did it take so long for this book to be published? Turkey is a vast country, and you need to be well equipped and organised to travel around; also, birders who visit come for a limited amount of time, have their own high adrenaline expectations and are often less critical than when birding in their own countries. Additionally, in spite of 2 million or so Google hits, most people will follow the itinerary as suggested in one of the first five hits and hence 90% of birders will visit that

same locality in, eg, Birecik. One also has to appreciate the fact that families often wish to stay in that particular dreadful beach resort near Antalya, and that dad (rarely mum, I am afraid) can only muster a full-day trip north of Antalya. Add to all of this a lack of a local fraternity and thus home grown peer review, and it is clear why there were many anomalies in the species lists, and why distribution maps gave the impression that there are only birds just north of Antalya... Dodgy records have been copied over-and-over in previous publications for decades. In spite of the Ornithological Society for the Middle East (OSME) and other organisations trying to provide a critical backdrop through numerous good publications and projects for years, there has been a considerable misunderstanding about species and their distribution in Turkey, and a gross underestimation of the

country in a continental and global context.

Until now, that is. In polite but firm statements – ‘The rationale for inclusion of the Wood Warbler ... is decidedly flimsy’ – and with sound arguments, Guy Kirwan and his co-writers have delivered a final blow to many doubtful records of the past. Moreover, they contribute a wealth of evidence that has emerged from the small but rapidly growing army of local birdwatchers that now tours around the country, the handful of ringing stations, ever increasing numbers of visiting birders, and, last but not least, the KusBank (the Turkish bird database).

The birds of Turkey establishes the definite list of birds for Turkey as of early 2008. There are useful introductory chapters on the history of ornithology in Turkey, knowledge gaps are addressed, and Turkey’s eco-regions are described. There are over 400 pages of species accounts, with plenty of information on subspecies, status and breeding information, and a map is provided for each species. There are stunning bird photographs, mainly from Turkish photographers. This book is an absolute must for (holiday) birders and biologists alike, and it is accessible and useful in the sense that it gives Dutch, French, German and Swedish bird names in addition to the English, Turkish and scientific names.

Let’s hope that the publisher will declare the intention to donate a handful of Euros of the sale of each book to go towards a dedicated fund to guarantee the promotion and the long term running of the KusBank that is aptly provided by Doga Dernegi (ie, BirdLife Turkey) and hosted by Worldbirds.org but which still holds relatively few records. An update of this book, in perhaps 10 years time, with information from hopefully a few million records from the KusBank (to include the records from visiting birders, of course) and from the ringing schemes, as well as dedicated research projects, will even further improve our understanding of the importance of Turkey for birds and will lead to a better understanding of issues impacting on key habitats. Guy Kirwan is collecting corrections and additions on his own website: (freewebs.com/guykirwan/turkeybookupdates.htm).

Any criticism? The detailed information in the ‘breeding’ section now occupies up to 60% of the actual species accounts and some may argue this could have been reduced to just a few lines of summarising statements: additional information could be hosted on the free-to-use OSME/Birdlife website. This would allow for larger maps (with possibly an extra colour) as they are difficult to read at the present scale, yet they are an essential component of such a book. Others may deplore the fact that printers seem to have forgotten how to properly print yesterday’s pictures which are not digital. But these are trivial comments. *The birds of Turkey* confirms the rating of Turkey as probably the best country for birds in Europe, with yet much more to discover. So, order this guide, book your holiday and please log your sightings on the KusBank and/or send your comments to Guy’s website. GERNANT MAGNIN

and habitats: a comprehensive and definitive photographic record of breeding biology. DVD. BirdGuides Ltd, PO Box 4104, Sheffield S25 9BS, UK; e-mail contact@birdguides.com, website www.birdguides.com. ISBN 987-1-89811-050-5. GBP 99.95.

For decades, Peter Castell and his ‘band of fellow nest finders’ travelled to all corners of the Western Palearctic (WP) to search for nests. It may sound like an old-fashioned habit but one with a great difference. Instead of collecting eggs they photographed them while gathering biological data. Their hobby must have caused suspicion in the post-collectors era of the past 50 years. However, they succeeded in convincing conservationists and research organizations about the importance of their work. Every spring, Peter spent an incredible amount of his free time in the field and, luckily, he succeeded to share his knowledge with the birding public in several books. The first comprehensive field guide to the nests, eggs and nestlings of ‘Britain and Europe’ that I bought was written by Colin Harrison in 1975. However, for new editions of this book and editions in other languages (eg, German in 2004), Peter became co-author. In recent years, Peter was often accompanied by his son Richard, a trained biologist. The two co-authored a new DVD publication endorsed by the British Trust for Ornithology’s Nest Record Scheme and presented at the British Birdwatching Fair on 22 August 2009. The heart of this DVD is up to 9000 photographs of nests, eggs and young of breeding species not only in Europe but in the entire WP. It covers more than 700 species from the largest version of the WP, with areas often not included in this region like Iran, the Arabian peninsula, the north ends of Sahel countries south from the borders of Morocco to Egypt, and the eastern coast of Greenland. The texts are concise, with just a few words on habitat, which of the sexes build the nest, when egg laying occurs, what the clutch size can be, egg description, incubation time, nestling and fledgling periods, parental care, etc. Personally, I would have liked information on sounds of eggings, nestlings, fledglings or alarming adults but these are ignored. As what one expects for a high-quality product by the Castells, the coverage of common species is extensive. For instance, for Little Owl *Athene noctua*, there are 34 photographs of various nest situations, with nestlings and fledglings aged by day. Many of these are just outstanding, also esthetical, like the one with a handful of tiny nestlings asleep in a nestbox next to a heap of even more than a handful of freshly killed mice. Importantly, with the photographs, one can find the necessary details on the photographer, locality and date. In the case of Little Owl, all pictures appear to be from the introduced population in Britain. It means that only the western subspecies *A n vidalii* is illustrated and not the ‘Italian’ subspecies *A n noctua* nor any Lillith’s Owl *A glaux* taxa, which is somewhat disappointing when one is looking for differences between them. Similarly, all photographs of Ural Owls *Strix uralensis* concern the nominate subspecies in Scandinavia with none covering the Carpathian/Dinaric subspecies *S u macroura*. So, there is a lack of attention for ‘distinct’

PETER CASTELL & RICHARD CASTELL 2009. *Breeding birds of the Western Palearctic. Nests, eggs, nestlings, fledglings*

subspecies in this publication. Of course, no photographs of eggs, nestlings or fledglings were available for Western Brown Fish Owl *Ketupa zeylonensis semenowi* although the text should have incorporated the information on the nest and fledgling period of the first Iranian record since 50-100 years in 2004 (Dutch Birding 26: 287-296, 2004). Petrels are a difficult group for nest finders and as expected there are no nest photographs of species like gadfly petrels *Pterodroma*, Yelkouan Shearwater *Puffinus yelkouan* or Mediterranean Storm Petrel *Hydrobates melitensis* but, on the other hand, there is a nest and egg of Jouanin's Petrel *Bulweria fallax*. Equally surprising is a series of nest and egg photographs of Kurrichane Buttonquail ('Andalusian Hemipode') *Turnix sylvaticus*, which appear to be from Kenya and Yemen in October-November (and not from Andalucía, Spain, or the Maghreb). Houbara Bustard *Chlamydotis undulata* also has a full photographic coverage but, not surprisingly, all of this comes from the Canary Islands subspecies *C. u. fuerteventurae* and none from the Maghreb. Actually, when searching through the DVD, it was interesting to see what species the Castells and their

friends still have to look for (no doubt they are working on it!). For instance, there are no field photographs (at the most a picture of eggs in a museum) for species like Iraq Babbler *Turdoides altirostris*, Two-barred Crossbill *Loxia leucoptera bifasciata* and Parrot Crossbill *L. pytyopsittacus*. It is also noteworthy that, apart from several nests and eggs, there is only one old (1967) Peter Becker picture of a fledgling Baillon's Crake *Porzana pusilla*. As birders nowadays rarely pay attention to nests, paging through the DVD is quite revealing indeed. Just to mention one of many striking examples I can refer to pictures of several domed nests in Acacia trees of Desert Sparrow *Passer simplex* in southern Morocco, where one often gets the impression that the species is dependent on wall cavities. And don't get it wrong: most rare WP species that I randomly searched for on this DVD are represented by a beautiful series of nest photographs like, for instance, Güldenstädt's Redstart *Phoenicurus erythrogastrus* or Basra Reed Warbler *Acrocephalus griseldis*. This interesting production is enjoying to use and simply state-of-the-art in its niche of nest biology.

ARNOUD B VAN DEN BERG

WP reports

This review lists rare and interesting birds reported in the Western Palearctic mainly from **late July to late September 2009**. The reports are largely unchecked and their publication here does not imply future acceptance by a rarities committee. Observers are requested to submit their records to each country's rarities committee. Corrections are welcome and will be published.

GEES TO DUCKS Lesser White-fronted Geese *Anser erythropus* of the Swedish reintroduction project had the best breeding season ever with 30 young in Svaipa, Lappland; this is in contrast with last year when only four young reached the regular winter quarters in the Netherlands. The number of **Ruddy Shelduck** *Tadorna ferruginea* in the Netherlands moulting at Eemmeer, Flevoland/Utrecht, reached a record total of 540 on 17 July while other large summer flocks of 50-100 were present at IJssel mouth, Flevoland, and Lauwersmeer, Friesland/Groningen; as usual, the first birds turned up in late June and nearly all had disappeared by late August. The male **Canvasback** *Aythya valisineria* at Castricum, Noord-Holland, the Netherlands, was back on 28 August (and perhaps already on 25 July); it was first seen here on 9 January 2003 and by some it was considered the same individual as the one in Norfolk/Essex, England, in the five winters from 28 January 1997 to 13 February 2001 (surprisingly, in 2008, it appeared to wear the remains of a wingtag). Despite culling programmes, the number of breeding **Ruddy Ducks** *Oxyura jamaicensis* in France remained above 30 pairs in 2008 (Ornithos 16: 157, 2009). The **American Scoter** *Melanitta americana* first seen at Blåvand, Vestjylland, Denmark, in March 2003 returned on 18 September. In England,

an adult female **Hooded Merganser** *Lophodytes cucullatus* remained in the border area of North Yorkshire and Cleveland from 24 August to at least 13 September and the male at Radipole Lake, Dorset, was seen again on 10 September. **American Black Ducks** *Anas rubripes* were reported at Ría de la Villa, Villaviciosa, Asturias, Spain, on 29 August and at the Walmsley Sanctuary, Cornwall, England, on 16 September.

SEABIRDS An immature **Black-browed Albatross** *Thalasarche melanophris* flew slowly past 14 observers close inshore at Gwennap Head, Porthgwarra, Cornwall, on 26 July. On 21 September, a subadult lingered from 18:20 till dusk off St Mary's, Scilly, England. During an expedition on 20-29 April 2009, 13 **Zino's Petrels** *Pterodroma madeira* were observed at sea off Madeira, of which four were photographed (Birding World 22: 204-218, 2009, Dutch Birding 31: 253, plate 308, 2009). The at-sea identification of North Atlantic gadfly petrels is notoriously difficult (hence the somewhat cautious caption of plate 308) and full details about the identification are announced to be published later; interestingly, it is stated that Zino's appears in two colour morphs, a dark-winged and a white-winged (ie, underwings), the latter morph supposedly being unique to Zino's (Birding World 22: 204-218, 2009). Presumed **Fea's Petrels** *P. feae* were reported, eg, at Galley Head, Cork, Ireland, on 2 August; at Lyme Bay, Dorset, on 22 August; off Estaca de Bares, A Coruña, Spain, on 27 August and 4 and 5 September (two); at Porthgwarra on 30 and 31 August and 2 September; and off Lítla Dímun, Faeroes, on 10 September. The fifth **Trindade Petrel** *P. arminjoniana* for the Azores was a dark-morph photo-

398 Oriental Pratincole / Oosterse Vorkstaartplevier *Glareola maldivarum*, Grilstadjæra, Trondheim, Sør-Trøndelag, Norway, 23 August 2009 (*Björn Fuldseth*)

399 Oriental Pratincole / Oosterse Vorkstaartplevier *Glareola maldivarum*, Grilstadjæra, Trondheim, Sør-Trøndelag, Norway, 23 August 2009 (*Christian Tiller*)

graphed one mile north of Faial on 20 August. Daily maximum counts of seabirds off Porto Moniz, Madeira, during the first week of September included 3482 **Cory's Shearwaters** *Calonectris borealis* on 1 September, 5072 **Great Shearwaters** *Puffinus gravis* on 2 September and 862 **Manx Shearwaters** *Puffinus* on 6 September. A few **Barolo Shearwaters** *P. baroli* were reported including one past Bridges of Ross, Clare, Ireland, on 20 August. Unprecedented numbers of **Wilson's Storm Petrel** *Oceanites oceanicus* were seen off western Britain and Ireland, with a record total of 62 on 1 August alone, including 27 at Bridges of Ross. A presumed **Madeiran Storm Petrel** *Oceanodroma castro* was reported by 14 birds c. 500 m off Pendeen, Cornwall, on 3 September. A **Red-billed Tropicbird** *Phaethon aethereus* flew south off Funchal, Madeira, on 3 and 7 August. One was also seen near Surnaka island south of Ras Banas peninsula, Egypt, on 7 August. Another was photographed 25 km south of Old Head of Kinsale, Cork, on 8 September. The first **Brown Booby** *Sula leucogaster* for Madeira and the northernmost ever in the Atlantic was an immature photographed between Funchal and Bugio on 1 September. In Sardinia, Italy, one subadult **Great White Pelican** *Pelecanus onocrotalus* of the flock of at least 38 that arrived on 19 January 2008 was still present in the Cagliari gulf by late August (cf Dutch Birding 30: 123, 127, 2008).

HERONS TO GREBES Perhaps surprising in the light of the influx in 2007/08, there was only a handful of **Cattle Egrets** *Bubulcus ibis* in Britain during August. In France, at least two dark-morph **Western Reef Herons** *Egretta garialis* were seen at four sites in Camargue, Bouches-du-Rhône, between 20 and at least 27 August. In August, the first **Pygmy Cormorant** *Phalacrocorax pygmeus* for Belarus was shot and collected at Sialets fishfarm, Brest, where flocks of eight and 20 individuals were reported by fish farm workers. In Poland, a small influx occurred in August as well with flocks of up to 12. In Austria, the species bred for the third consecutive year at Seewinkel, Burgenland, where a record 102 were counted in August. In Germany, one was photographed at Pfaffensee, Hessen, on 25 August and, in France, in Haute-Savoie on 25 September. The first **African Darter** *Anhinga rufa* for Kuwait were two found at Jahra on 24 September. In France, the number of breeding **Black Storks** *Ciconia nigra*, **Glossy Ibises** *Plegadis falcinellus* and **Eurasian Spoonbills** *Platalea leucorodia* increased from, respectively, 10-20, 45 and 240-280 pairs in 2007 to 30-50, 96 and 327-331 in 2008 (Ornithos 16: 159-161, 2009). A **White Stork** *C. ciconia* on Terceira on 30 August was the first for the Azores. In early September, an invasion of **Glossy Ibis** occurred in Britain and Ireland, with a flock of 12 (two wearing colour-rings) over Killag, Wexford, Ireland, on 1 September and five on 11 September; a flock of 25 (four wearing colour-rings) in Carmarthenshire, Wales, on 4 September; eight juveniles at Tacumshin, Wexford, on 5 September and four on 15 September; and seven flying over Canvey Island, Essex, England, on 5 September and Cambridgeshire between 7 and 16 September. Like last year's individual in

Lancashire, England, the colour-ringed birds in Ireland and Wales originated from the same colony in Coto Doñana, Andalucía, Spain. In the Netherlands, the number of **Lesser Flamingos** *Phoenicopterus minor* at the Wadden Sea shore near Zwarte Haan, Friesland, had increased to six on 28 July (one wearing a red ring with white characters); a similar number, including certain escapes, was present this summer in the colony of Greater Flamingos *P. roseus* at Fuente de Piedra, Málaga, Spain (Dutch Birding 31: 190, 2009). The **Pied-billed Grebes** *Podilymbus podiceps* at Lagoa das Furnas, São Miguel, and in Lugo, Spain, from late summer 2007 remained through September.

RAPTORS TO CRANES The first **Crested Honey Buzzard** *Pernis ptilorhynchus* for the Batumi Raptor Counts, Georgia, was an adult female at Makhinjauri station on 10 September. The third **Black-winged Kite** *Elanus caeruleus* for Switzerland this year turned up at Chavornay, Vaud, on 2 August. In Belgium, one was briefly seen at Groot Schietveld, Antwerpen, on 4 August. In France, numbers have increased so much that the species is no longer considered by the French rarities committee; in 2008, 28 breeding pairs were found (Ornithos 16: 162, 2009). In the Netherlands, apart from the successful breeding of **Black Kites** *Milvus migrans* in southern Limburg (see Dutch Birding 31: 253, 2009), there was also a pair raising two young for the third consecutive year just across the German border near Ooijpolder, Gelderland. One of the **White-tailed Eagles** *Haliaeetus albicilla* ringed as a nestling at Oostvaardersplassen, Flevoland, on 15 May 2008 (AH40) was seen at Scharsee near Preetz, Schleswig-Holstein, Germany, on 21 July in a small group of non-breeders feeding on fish. If accepted, a subadult **Egyptian Vulture** *Neophron percnopterus* at Smedby on 9 August and, possibly the same, at Kvarnkärret, Mörbylånga, Öland, on 11 August will be the seventh for Sweden. The fourth for Estonia was a subadult in Jõgevamaa on 31 July. A harrier photographed amongst a large movement of Western Marsh Harriers *Circus aeruginosus* at Falsterbo, Skåne, Sweden, on 8 September provoked discussions whether it could be the first **Eastern Marsh Harrier** *C. spilonotus* for the WP. A **Steppe Eagle** *Aquila nipalensis* photographed at Lebesby, Finnmark, on 3 August was the sixth for Norway and likely the northernmost ever. It, or another, was photographed at Stormaren, Öland, Sweden, on 21 August. In Outer Hebrides, Scotland, a presumed **Northern Harrier** *C. cyaneus hudsonius* flew around Hirta, St Kilda, on 13 September. In the Netherlands, the number of **Montagu's Harrier** *C. pygargus* breeding pairs increased to 60, mostly in Groningen (since 1981, the number was never higher than 50). A pale-morph **Eleonora's Falcon** *Falco eleonorae* photographed at Ribeira de Janela on 14 and 16 August was the fourth for Madeira. If accepted, a pale-morph adult at Blekinge, Utklippan, on 5 September will be the 16th (!) for Sweden. In Hungary, several **Saker Falcons** *F. cherrug* were tagged with a satellite transmitter this summer and one of these, a juvenile female named 'Piros', flew across northern Italy and southern France from 26 to 30 July to

400 Trindade Petrel / Arminjons Stormvogel *Pterodroma arminjoniana*, dark morph, off Faial, Azores, 20 August 2009 (Justin Hart/CWazores.com) **401** Western Brown Fish Owl / Westelijke Bruine Visuil *Ketupa zeylonensis semenowi*, juvenile, southern Turkey, 5 August 2009 (Arnoud B van den Berg/The Sound Approach) **402** Short-toed Snake Eagle / Slangenarend *Circaetus gallicus*, Brecht, Antwerpen, Belgium, 24 July 2009 (Glenn Vermeersch)

403 Bridled Tern / Brilstern *Onychoprion anaethetus*, Nachlieni, Western Galilee, Israel, 6 August 2009
(Asaf Mayrose)

404 Spotted Sandpiper / Amerikaanse Oeverloper *Actitis macularius*, first-year, Ferrol, A Coruña, Spain,
2 August 2009 (Pablo Gutierrez Varga)

405 Eleonora's Falcon / Eleonora's Valk *Falco eleonora*, Ribeira de Janela, Madeira, 14 August 2009 (Vincent van der Spek) **406** Steppe Eagle / Steppearend *Aquila nipalensis*, third calendar-year, Ifjordfjellet, Finnmark, Norway, 3 August 2009 (Jürgen Steudtner) **407-408** Saker Falcon / Sakervalk *Falco cherrug*, first-year female ('Piros'), Castilla y León, Spain, 24 August 2009 (Juan Sagardía) **409** Brown Booby / Bruine Gent *Sula leucogaster*, immature, off Desertas, Madeira, 1 September 2009 (Max Berlijn) **410** Lesser Sand Plover / Mongoolse Plevier *Charadrius mongolus*, female, Kristiinankaupunki, Finland, 27 July 2009 (Pasi Pirinen)

Spain, where it crossed the border in Ripollés, Girona, at noon on 30 July and flew over Catalunya, Aragon, La Rioja and Navarra to Castilla-León, where it remained from the second week of August until at least 2 September. In Poland, a similarly tagged juvenile from Hungary was found dead near Wrocław on 16 August and one without tag was seen at Tarnow from 17 August onwards (on average, one to two occur since the 1960s, mainly in May and September-October). If accepted, a first-year **Barbary Falcon** *F. pelegrioides* at Anjos, Santa Maria, on 12 August will be the first for the Azores. The third for Madeira was photographed on Porto Santo on 31 August. The breeding numbers of **Western Swamphen** *Porphyrio porphyrio* in France increased from 18 pairs in 2003 to c 100 pairs in 2008 in Aude, Bouches-du-Rhône, Gard, Hérault and Pyrénées-Orientales, following reintroductions in Catalunya, Spain; the numbers may even be higher as the species appears common but difficult to census at Camargue (cf Ornithos 16: 176, 2009). Also in France, at least seven breeding pairs of **Common Crane** *Grus grus* were found at two sites in Lorraine in 2008. From 22 September, a **Sandhill Crane** *G. canadensis* stayed just north of Middle Loch, South Ronaldsay, Orkney. The earliest large migrant flock of **Demoiselle Cranes** *G. virgo* for Cyprus in the past decade concerned c 300 over Paphos on 21 August.

WADERS The first **Oriental Pratincole** *Glareola maldivarum* for Norway was an adult photographed at Grilstadfjæra, Sør-Trøndelag, on 22-23 August. Up to three **Three-banded Plovers** *Charadrius tricollaris* were found at Aswan, Egypt, on 9-10 September. The first **Lesser Sand Plover** *C. mongolus* for Finland at Kristiinankaupunki on 22 July was not seen after 23 July. If accepted, a first-winter videoed at Portopalo, Sicily, on 23 August will be the first for Italy. A **Greater Sand Plover** *C. leschenaultii* at Haversi, Noarootsi, on 20 July was the first for Estonia. In Sweden, a male occurred at Norrvik, Öland, on 27-31 July. A survey of **Sociable Lapwings** *Vanellus gregarius* at Manych wetland near Divenoe, Stavropol, Russia, from 7 September was encouraging with several 100s seen the first days with one wearing colour-rings from Kazakhstan; on 12 September, a flock of 432 was found, the largest since the surveys began four years ago. A flock of 20 was briefly present in the Chorokhi delta south of Batumi, Georgia, in mid-September. Furthermore, singles were seen in Austria, France and Germany. An adult **Semipalmated Sandpiper** *Calidris pusilla* was seen at Cresswell, Northumberland, England, on 19-25 August and juveniles were present, eg, on South Uist, Outer Hebrides, on 20 August, at Smerwick Harbour, Kerry, Ireland, from 31 August to 9 September and at Clonakilty, Cork, from 31 August. In the Azores, a juvenile **Western Sandpiper** *C. mauri* stayed at Cabo da Praia, Terceira, from 2 September; other waders at this spot in early September included three **Semipalmated Plovers** *C. semipalmatus*, two **Semipalmated Sandpipers**, two **White-rumped Sandpipers** *C. fuscicollis*, three **Pectoral Sandpipers** *C. melanotos* and a **Spotted Sandpiper** *Actitis macularia*. An adult **Least Sandpiper** *C. minutilla* photographed at Charca de Maspalomas, Gran Canaria,

on 6-8 August was the seventh for the Canary Islands. **Baird's Sandpipers** *C. bairdii* were seen, eg, at Outokumpu, Vuonos, on 26 July (sixth for Finland), at Sandby skjutfält, Öland, Sweden, on 23 August, and on Röstlandet, Nordland, on 20 September (first-year; third for Norway). Furthermore, c 10 were found in Britain and Ireland until mid-September. If accepted, a **Stilt Sandpiper** *C. himantopus* briefly present at Opperdoes, Noord-Holland, on 11 September was the fourth for the Netherlands. The second for the Isle of Man was a juvenile briefly seen near Langness on 10 September. Perhaps the most remarkable sighting of **Buff-breasted Sandpiper** *Tryngites subruficollis* this late summer and autumn concerned a flock of six over the car park at Bridges of Ross on 29 August. The first **Hudsonian Whimbrel** *Numenius hudsonicus* for Spain at Baldaio wetland, Carballo, A Coruña, between 20 January and 26 March and again from 5 July was still present in September. One at Porto Moniz from 7 July to at least 28 August was the second for Madeira. In Scotland, a first-year arrived on South Uist on 12 September. In Spain, a juvenile **Spotted Sandpiper** was photographed at the remarkably early date of 2 August at Sartaña beach, Ferrol, A Coruña, where it stayed until 29 August. Another juvenile was found on Tiree, Argyll, Scotland, on 31 August. A juvenile **Greater Yellowlegs** *Tringa melanoleuca* stayed near Las Palmas, Gran Canaria, on 22-24 August. A **Willet** *T. semipalmata* at Ponta do Misteiro, Quatro Ribeiras, Terceira, found on 13 September was the sixth for the Azores. In England, **Wilson's Phalaropes** *Phalaropus tricolor* were present in Lancashire between 21 and 29 August and in Devon during the first week of September. In France, first-years stayed in Seine-et-Marne from 28 August, Hyères, on 9-14 September and Camargue from 10 to at least 12 September.

JAEGERS TO AUKS There are only 31 records of **Long-tailed Jaeger** *Stercorarius longicaudus* for Spain until 2006 and, therefore, an influx of a few 100s of mostly adults in the last days of August and first days of September is noteworthy, with counts of, eg, 120 on 28 August and 151 on 4 September off Estaca de Bares. In Morocco, two adult **Grey-hooded Gulls** *Chroicocephalus cirrocephalus* were photographed at Oued Souss, Agadir, on 19-21 May. After a month absence, the **Franklin's Gull** *Larus pipixcan* on Deerness, Orkney, reappeared on 10 September. If accepted, a second-summer **Audouin's Gull** *L. audouinii* circling over St Mary's, Scilly, on 13 August will be the sixth for Britain. In Noord-Holland, a **Common Gull** *L. canus canus* at Castricum aan Zee on 2 July appeared to be more than 32 years of age as it had been ringed as a nestling at Zandvoort on 24 June 1977 (for details on a 33-year old individual in the Netherlands, see Dutch Birding 26: 301-304, 2004). An adult **Kumlien's Gull** *L. glaucoides kumlieni* photographed at Funchal on 20 February was the first for Madeira (www.madeira.seawatching.net). The **Bridled Terns** *Onychoprion anaethetus* first present in summer 2008 on Nachlieli islet 800 m off the Mediterranean shore of Galilee, Israel, were again seen from 13 July to at least 17 August but without proof of breeding (cf Dutch Birding 31: 174-176, 2009).

411-412 American Black Tern / Amerikaanse Zwarte Stern *Chlidonias niger surinamensis*, first-year, Farmoor Reservoir, Oxfordshire, England, 1 September 2009 (Mike Lawrence) **413-414** Tufted Puffin / Kuifpapegaaiduiker *Fratercula cirrhata*, Swale Estuary, Kent, England, 16 September 2009 (Murray Wright)

In England, a juvenile **American Black Tern** *Chlidonias niger surinamensis* remained at Farmoor Reservoir, Oxfordshire, from 28 August to 3 September, together with a juvenile Black Tern *C. n. niger* and a juvenile White-winged Tern *C. leucopterus*. Previous records include singles in Dublin, Ireland, and Somerset, England, in October 1999 and in Outer Hebrides in November 2008. In the Azores, a first-year American Black stayed at Cabrito reservoir, Terceira, from 11 September. On 24 August and 7 September, respectively, 575 and 550 **Roseate Terns** *Sterna dougallii* were counted at the roost of Sandymount Strand, Dublin. The fourth **Black Guillemot** *Cephus grylle* for Spain was a first-winter at Ría de la Villa from 31 August to at least 5 September. An adult **Tufted Puffin** *Fratercula cirrhata* swimming for 15 min less than 80 m from the shore of Oare Marshes along the Swale Estuary, Kent, on 16 September was the first for Britain and the second for the WP (the first was in Sweden in June 1994); it flew off and landed to swim for another 5 min within view before it flew off west not to be seen again.

CUCKOOS TO WAGTAILS A **Great Spotted Cuckoo** *Clamator glandarius* near Salthouse, Norfolk, England, was present between 23 July and 5 August. In Orkney, a **Yellow-billed Cuckoo** *Coccyzus americanus* was found at Deerness on 25 September. The adult female **Snowy Owl** *Bubo scandiacus* at Termon Hill, Blacksod Bay, Mayo, Ireland, remained through August and until at least 7 September. The female on Tory Island, Donegal, Ireland, first seen in June was still present on 12 September. A male stayed on Lewis, Outer Hebrides, from 12 September. On 4-6 August, a juvenile **Western Brown Fish Owl** *Ketupa zeylonensis semenowi* was photographed and sound-recorded at the same site in southern Turkey where several were seen in mid-July (Dutch Birding 31: 268-270, 2009); the bird's upper mandible was slightly damaged (for three previous records in Iran and Turkey, see Dutch Birding 24: 157-161, 2002, 26: 287-296, 2004, Sandgrouse 26: 160-168, 2004, 29: 94-95, 2007). By mid-September, a massive influx of **Eurasian Pygmy Owl** *Glaucidium passerinum* was developing in

415 Eastern Olivaceous Warbler / Oostelijke Vale Spotvogel *Acrocephalus pallidus*, Utsira, Rogaland, Norway, 21 August 2009 (*Øystein B Nilsen*) **416** Two-barred Crossbill / Witbandkruisbek *Loxia leucoptera*, adult male, Stöðvarfjörður, Iceland, 6 August 2009 (*Yann Kolbeinnsson*) **417** River Warbler / Krekelzanger *Locustella fluviatilis*, juvenile, Marche-en-Famenne, Luxembourg, Belgium, 6 August 2009 (*Didier Vieuxtemps*) **418** Little Crake / Klein Waterhoen *Porzana parva*, juvenile, Lier-Anderstad, Antwerpen, Belgium, 27 August 2009 (*Kris De Rouck*)

southern Finland where, for instance, 21 were ringed at Hanko until 14 September. The first **Richard's Pipit** *Anthus richardi* reported this autumn for Egypt was as early as 12 September. Six **Buff-bellied Pipits** *A rubescens* turned up in Iceland from 21 September (there are 17 previous records). The fourth breeding of **Citrine Wagtail** *Motacilla citreola* for Norway concerned a female paired with a male Blue-headed Wagtail *M flava* at Vågsvollvåien, Vest-Agder; it stayed for three to four weeks from late May but breeding was probably unsuccessful (none of the previous breeding records involved a pure pair either). The first for the Azores was found together with an **American Great Egret** *Casmerodius albus egretta*, four **White-rumped Sandpipers** and a **Least Sandpiper** at Caldeirão, Corvo, on 14 September.

THRUSHES TO BUNTINGS The sixth **Isabelline Wheatear** *Oenanthe isabellina* for the Netherlands was found on

Vlieland, Friesland, on 19 September. A **'black-eared wheatear'** *O hispanica/melanoleuca* on Santa Maria on 9 September was the second for the Azores. In England, a **Zitting Cisticola** *Cisticola juncidis* turned up at Whitstable, Kent, on 26 July and another was seen at Pegwell Bay from 6 September onwards. The first breeding of **River Warbler** *Locustella fluviatilis* for Belgium occurred at Marche-en-Famenne, Luxembourg, where one was singing in June and two nestlings were ringed on 6 August. A **Paddyfield Warbler** *Acrocephalus agricola* trapped at Bloemendaal, Noord-Holland, on 9 September was the c 26th for the Netherlands (except one, all (!) being ringing records); in the next days, one was ringed in Rogaland, Norway, on 11 September and one at Wijchmaal near Peer, Limburg, Belgium, on 18 September. **Blyth's Reed Warblers** *A dumetorum* bred at Starene, Hedmark, where four young were ringed on 29 July; there were at least two previous breeding records

419 Lesser Grey Shrike / Kleine Klappekster *Lanius minor*, first-year, Othée, Liège, Belgium, 29 August 2009
(Dirk Ottenburghs)

420 Lesser Grey Shrike / Kleine Klappekster *Lanius minor*, first-year, with Blackcap / Zwartkop *Sylvia atricapilla*, male, Othée, Liège, Belgium, 29 August 2009 (Vincent Legrand)

421 Masked Shrike / Maskerklauwier *Lanius nubicus*, adult female, Lista Fyr, Vest-Agder, Norway, 10 August 2009 (Vegard Bunes)

422 Black-headed Bunting / Zwartkopgors *Emberiza melanocephala*, male, Ouessant, Finistère, France, 21 September 2009 (Aurélien Audevard)

for Norway. In Belgium, a first-year was trapped at Mechels Broek, Antwerpen, on 22 August. An adult **Eastern Olivaceous Warbler** *A pallidus* trapped on Utsira, Rogaland, on 21 August was the c fourth for Norway. The fourth for Ireland and Cork was present at Mizen Head on 10-11 September; the previous ones were in September 1977, 1999 and 2006. Four **Booted Warblers** *A caligatus* turned up along North Sea coasts in the second week of September: in Britain in East Yorkshire, Norfolk and Shetland, and in the Netherlands on Texel. This spring and summer, there were no reports of any **Basra Reed Warbler** *A griseldis* in the Hula valley, Israel; the species bred at Lehavot Habashan fish ponds in 2006-07 but in 2008 only ringed adults were re-trapped and there was no indication of breeding (cf Dutch Birding 28: 254, 2006, 29: 251, 2007, 30: 269, 2008). In late June, three **Long-tailed Tits** *Aegithalos caudatus* were singing at Monte Albo, Sardinia, where the species is accidental. A first-year **Lesser Grey Shrike** *Lanius minor* at Othée, Liège, on 28-29 August was (only) the second for Belgium (it was observed killing a Blackcap *Sylvia atricapilla*). The second **Masked Shrike** *L nubicus* for Norway was an adult female trapped at Lista lighthouse, Farsund, Vest-Agder, on 10 August. The first **Two-barred Crossbill** *Loxia leucoptera bifasciata* for Iceland was an adult male in a flock of 15 Common Crossbills *L curvirostra* at Stöðvarfjörður on 6-7 August. In Shetland, Scotland, a male was seen at Levenwick on 26 August. A **Blackburnian Warbler** *Dendroica fusca* on St Kilda on 12-14 September was the third for Britain (previous ones were on Skomer, Wales, in October 1961 and on Fair Isle, Shetland, in October 1988). In the

Azores, an **American Redstart** *Setophaga ruticilla* was found on Corvo on 26 September. An adult **House Bunting** *Emberiza sahari* at Tarifa, Cádiz, from 27 July into August had a damaged bill, a missing toe, and a poor plumage condition and was assumed to be of captive origin.

For a number of reports, Birding World, Birdwatch, Ornithos, Sovon-nieuws, www.birdguides.com, www.rarebirdalert.co.uk and www.netfugl.dk were consulted. We wish to thank Peter Adriaens, Peter Alfrey, Rashed Al-Hajji, Max Berlijn, Johan Bekhuis, Soner Bekir, Ruud van Beusekom, Richard Bonser, Vincent Bretille, Bert de Bruin, Alan Burkin, Graham Catley, Derek Charles, Rolf Christensen, Mark Constantine, José Luis Copete, Andrea Corso (Italy), Pierre-André Crochet, Enno Ebels, Lee Evans, Dick Forsman, Jacques Franchimont, Tommy Frandsen, Raymond Galea (Malta), Steve Gantlett, Jeff Gordon, Barak Granit, Geert Groot Koerkamp, Marcello Grussu, Ricard Gutiérrez (Spain), Pablo Gutierrez Varga, Rob Halif, Axel Halley, Justin Hart, Niklas Holmström, Cherkkaoui Imad, Moldován István, Justin Jansen, João Jara (Birds & Nature Tours), Olof Jönsson, Szabolcs Kókay, Yann Kolbeinsson, Michel de Lange, André van Loon, Rafael Matias, Gerbrand Michielsens (Azores), Benny Middendorp (Common Gull), Richard Millington, Dominic Mitchell, Geir Mobakken (Utsira), Nial Moore, Killian Mullarney, Lajos Nemeth, Jan Kåre Ness, Silas Olofson (Faeroes), Gert Ottens, Gerard Ouweneel, Andy Paterson, Yoav Perlman (IRDC), Lützen Portengen, Magnus Robb, Staffan Rodebrand, Frank de Roder, Jan Rottiers, Luciano Ruggieri, Michael Sammut, Juan Sagardía, Irina Samusenko, George Sangster, Ben Sheldon, Hadoram Shirihai, Roy Slaterus, Vincent van der Spek, Jürgen Steudtner, Bernd Struwe-Juhl, Magnus Ullman, Pieter Vantieghem, Daniel Velasco, William Velmal, Keith Vinicombe, Alexandre Vintchevski, Rik Winters and Pim Wolf for their help in compiling this review.

Arnoud B van den Berg, Duinlustparkweg 98, 2082 EG Santpoort-Zuid, Netherlands
(arnoud.vandenberg@planet.nl)

Marcel Haas, Het Achtkant 31, 1906 GG Limmen, Netherlands
(zoodauma@gmail.com)

Recente meldingen

Dit overzicht van recente meldingen van zeldzame en interessante vogels in Nederland beslaat voornamelijk de periode **juli-augustus 2009**. De vermelde gevallen zijn merendeels niet geverifieerd en het overzicht is niet volledig. Alle vogelaars die de moeite namen om hun waarnemingen aan ons door te geven worden hartelijk bedankt. Waarnemers van soorten die worden beoordeeld door de Commissie Dwaalgasten Nederlandse Avifauna wordt verzocht hun waarnemingen zo spoedig mogelijk toe te zenden aan: CDNA, p/a Duinlustparkweg 98A, 2082 EG Santpoort-Zuid, Nederland, e-mail cdna@dutchbirding.nl. Hiertoe gelieve men gebruik te maken van CDNA-waarnemingsformulieren die eveneens verkrijgbaar zijn via de website van de DBA op www.dutchbirding.nl of bovenstaand adres.

EENDEN TOT FLAMINGO'S Een recordaantal van 540 **Casarca's** *Tadorna ferruginea* bevond zich op 17 juli op

de bekende ruiplaats op het Eemmeer bij Huizen, Noord-Holland. Vanaf augustus nam het aantal weer snel af. Na een vroege melding op 25 juli werd de **Grote Tafeleend** *Aythya valisineria* van het Noordhollands Duinreservaat bij Castricum, Noord-Holland, vanaf 28 augustus weer vaker gezien en begon daar aan zijn achtste 'winter'. Opvallend waren enkele zomerwaarnemingen van **Grote Zaagbekken** *Mergus merganser*, waaronder die van een pleisterend vrouwtje op 2 juli op de Lek bij Nieuw-Lekkerkerk, Zuid-Holland, en op 17 en 19 juli op de Lek bij Lopik, Utrecht. Op 29 augustus zagen trektellers bij Egmond aan Zee, Noord-Holland, en bij Katwijk, Zuid-Holland, respectievelijk negen en 10 exemplaren langsvliegers; ongetwijfeld betrof het dezelfde groep. Van 8 tot 20 juli verbleef een adulte **Marmereend** *Marmaronetta angustirostris* in 't Vroon bij Westkapelle, Zeeland. De vogel was ongeringd maar vertoonde op een aantal foto's enkele beschadigingen in

423 Kleine Burgemeester / Iceland Gull *Larus glaucooides*, eerste-zomer, Katwijk aan Zee, Zuid-Holland, 4 juli 2009
(Arnold Meijer)

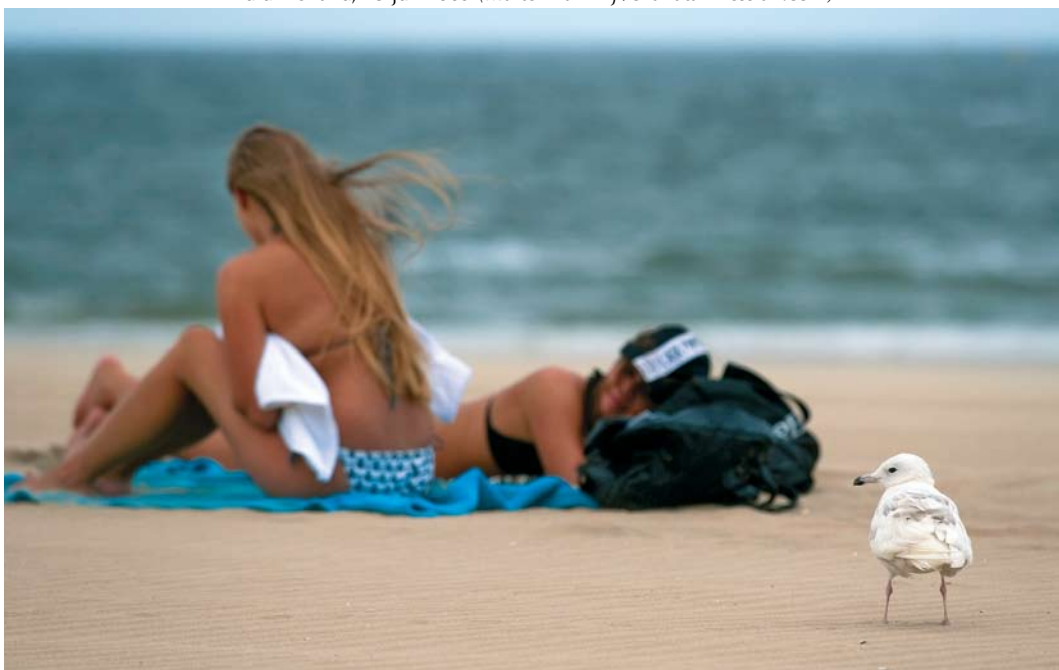
424 Grote Burgemeester / Glaucous Gull *Larus hyperboreus*, eerste-zomer, Termunterzijl, Groningen, 14 juli 2009
(Guido Meeuwissen)

Recente meldingen

425 Marmereend / Marbled Duck *Marmaronetta angustirostris*, Westkapelle, Zeeland, 11 juli 2009 (Marten van Dijl/charlatanmessiah.com) **426** Blonde Ruiter / Buff-breasted Sandpiper *Tryngites subruficollis*, adult, met Bontbekplevier / Greater Ringed Plover *Charadrius hiaticula* en Kleine Strandloper / Little Stint *Calidris minuta*, Ezumakeeg, Friesland, 21 augustus 2009 (Jan Bosch) **427** Kleine Burgemeester / Iceland Gull *Larus glaucoideus*, eerste-zomer, Scheveningen, Zuid-Holland, 15 juli 2009 (Marten van Dijl/charlatanmessiah.com)

de vleugels en staart. Indien aanvaard betreft dit het tweede geval. Het eerste heeft betrekking op een eerstejaars die zich van 14 tot 16 augustus 2004 ophield bij Doornenburg en Pannerden, Gelderland. Op 14 juli werden drie **Kwartels** *Coturnix coturnix* geringd bij Castricum en op 24 augustus hingen er drie in het net in de Kennemerduinen bij Bloemendaal, Noord-Holland. Een daarvan bleek een dag eerder te zijn geringd in Hamme, Oost-Vlaanderen, België. De zeetrekters meldde tussen 20 en 30 juli in totaal zes langsvliegendes **Grauwe Pijlstormvogels** *Puffinus griseus*: die worden niet ieder jaar in juli gezien. In augustus volgden er nog eens 14. Van **Noordse Pijlstormvogel** *P. puffinus* werden er in juli vijf en in augustus vier doorgegeven. Met 12 **Vale Pijlstormvogels** *P. mauretanicus* langs trektelposten langs de kust was het optreden van deze soort beduidend minder spectaculair dan in 2008, toen er in dezelfde periode driemaal zoveel werden gemeld. Op 19 juli werd er bij Scheveningen, Zuid-Holland, één uitstekend gefotografeerd. Spectaculair is de melding van een **Vaal Stormvogeltje** *Oceanodroma leucorhoa* bij Camperduin, Noord-Holland, op 7 juli: in de database van de Club van Zeetrekwaarnemers is geen enkel ander juli-geval opgenomen. De **Groene Reiger** *Butorides virescens* die vanaf 25 mei weer present was, werd nog op 2, 3, 4 en 19 juli gezien in Zaandam, Noord-Holland. Een aanvulling op het waarnemingenoverzicht uit de voorgaande periode betreft een **Ralreiger** *Ardeola raloides* die van ten minste 14 tot 31 mei bij Bergen op Zoom, Noord-Brabant, verbleef (Dutch Birding 31: 259-267, plaat 319, 2009). Een andere hield zich op 3 juli op bij Schellinkhout, Noord-Holland. Intrigerend was de waarneming van twee adulte en drie juveniele **Koereigers** *Bubulcus ibis* op 4 juli bij Ellewoutsdijk, Zeeland. Andere waarnemingen waren er op 11 juli bij Breda, Noord-Brabant, op 13 juli bij Eijsden, Limburg, en op 8 en 30 augustus bij Paal, Zeeland. Hoge aantallen **Kleine Zilverreigers** *Egretta garzetta* bevonden zich onder meer in Polder Hardenhoek in de Brabantse Biesbosch, Noord-Brabant (maximaal 62 op 25 augustus), en bij de Westerplas op Schiermonnikoog, Friesland (maximaal 29 op 12 augustus). De trektellers meldde in deze periode in totaal 35 **Zwarte Ooievaars** *Ciconia nigra*, met name in het oosten van het land, maar ook elders doken solitaire exemplaren of kleine groepjes op. Een groep van zes **Kleine Flamingo's** *Phoenicopterus minor*, waarvan één een rode kleurring droeg, gaf op 28 juli de Waddenzee bij Zwarte Haan, Friesland, een exotisch tintje. Deze soort wordt al zeker 10 jaar in langzaam groeiend aantal langs de Friese Waddenkust gezien.

SPERWERS TOT RALLEN Een van de **Zeearenden** *Haliaeetus albicilla* die op 15 mei 2008 als kuiken was geringd (AH40) in de Oostvaardersplassen, Flevoland, werd op 21 juli op c 375 km naar het noordoosten gezien bij Preetz, Schleswig-Holstein, Duitsland, samen met enkele soortgenoten. Op 14 augustus werden twee **Vale Gieren** *Gyps fulvus* gemeld bij Gulpen, Limburg. Deze vogels konden helaas niet worden teruggevonden. In het Fochteloërveen, Drenthe/Friesland, werd nog tot ten minste 15 augustus een **Slangenaar** *Circaetus gallicus*

waargenomen. Op 22 augustus werd een exemplaar gemeld in het Haaksbergervene, Overijssel, en op 29 augustus werd er één gefotografeerd in De Hamert, Limburg. Het aantal territoria van **Blauwe Kiekendieven** *Circus cyaneus* op de Waddeneilanden kelderde van 29 in 2008 naar 17 in 2009. Van het vasteland kwam daar slechts een handjevol bij. Een juveniele **Steppekiekendief** *C. macrourus* werd op 24 augustus gemeld op Terschelling, Friesland. **Grauwe Kiekendieven** *C. pygargus* deden het aanzienlijk beter met minimaal 60 territoria. Sinds 1981 was het aantal niet meer boven de 50 uitgekomen. Positief was dat vijf paren een broedpoging deden in Friesland. In augustus werden bovendien c 20 doortrekkers gemeld, met name in het oosten van het land. **Visarenden** *Pandion haliaetus* waren vooral in augustus goed vertegenwoordigd; alleen al op de trektelposten werden in deze periode c 80 exemplaren genoteerd. Op c 10 plekken verspreid over het land doken in augustus **Roodpootvalken** *Falco tinnunculus* op. Het Lauwersmeergebied, Friesland/Groningen, had schijnbaar de meeste aantrekkingskracht, getuige waarnemingen van pleisterende juveniele op 8 en 9 augustus en vanaf 30 augustus tot in september. Er werden ruim 30 **Porseleinhoenders** *Porzana porzana* geringd, met name in augustus. In het veld liet de soort zich onder meer in de Groene Jonker bij Zevenhoven, Zuid-Holland, aanschouwen. Hier bevond zich van 3 tot 26 augustus bovendien een eerstejaars **Klein Waterhoen** *P. parva*. Het nieuws over het verblijf van deze vogel werd echter niet aan de grote klok gehangen, omdat de waarnemers vonden dat niet alle vogelaars zich bij het broedgeval van **Kleinst Waterhoen** *P. pusilla* voldoende fatsoenlijk hadden gedragen. Van de vijf jongen van het paar van laatstgenoemde soort in de Groene Jonker werden er op 19 juli nog twee aangetroffen. De oudervogels bleven die dag buiten beeld. Daarna ontbreekt elk spoor van het gezin. Het paar met vier jongen dat zich vanaf 25 juli bij Oegstegeest, Zuid-Holland, liet bekijken, bleef tot in augustus. Ten minste één jong werd voor het laatst op 16 augustus gemeld. Van ten minste 2 juli tot 7 augustus trok een **Grijskoppurperkoet** *Porphyrio porphyrio* de nodige ramptoeristen in De Meern, Utrecht. Hoewel de vogel ongeringd was en geen beschadigingen aan het verenkleed vertoonde was hij te klein voor de westelijke ondersoort *P. p. caspius* en bovendien zo tam als een Meerkooi *Fulica atra* en hij zal waarschijnlijk als een 'leuke escape' de boeken ingaan.

KLUTENTOT STRANDLOPERS Het gros van de waarnemingen van **Steltkluten** *Himantopus himantopus* was afkomstig uit de Groene Jonker bij Zevenhoven, waar tot ten minste 7 augustus minimaal drie exemplaren verbleven. Een adult mannetje en drie vlugvlugge jongen die op 3 juli werden gefotografeerd bij Bergen op Zoom, zijn ook het vermelden waard. Op 11 en 12 juli hield een **Grijskoppurperkoet** *P. p. caspius* zich op in het Noordhollands Duinreservaat bij Castricum. Een waarschijnlijke **Steppevorkstaartplevier** *Glareola nordmanni* werd op 6 augustus kortstondig gezien boven Polder IJdoorn bij Durgerdam, Noord-Holland. Een zekere vloog op 19 augustus in zuidelijke richting over het Zwanewater

Recente meldingen

- 428** Vale Pijlstormvogel / Balearic Shearwater *Puffinus mauretanicus*, Scheveningen, Zuid-Holland, 19 juli 2009 (*Michel de Lange*)
429 Blonde Ruiter / Buff-breasted Sandpiper *Tryngites subruficollis*, adult, Noorderzeestrand, Schiermonnikoog, Friesland, 16 augustus 2009 (*Enno B. Ebels*) **430** Aziatische Goudplevier / Pacific Golden Plover *Pluvialis fulva*, Zeeburg, Texel, Noord-Holland, 3 juli 2009 (*René Pop*) **431** Aziatische Goudplevier / Pacific Golden Plover *Pluvialis fulva*, Camperduin, Noord-Holland, 21 juli 2009 (*Eric Menkveld*) **432** Citroenkwikstaart / Citrine Wagtail *Motacilla citreola*, eerstejaars, Ooijpolder, Nijmegen, 19 augustus 2009 (*Bram Ubels*) **433** Duinpieper / Tawny Pipit *Anthus campestris*, adult, Maasvlakte, Zuid-Holland, 30 augustus 2009 (*Kees de Vries*)

bij Callantsoog, Noord-Holland. De eerste **Morinelplevier** *Charadrius morinellus* van het najaar verschenen op 16 augustus op Neeltje Jans, Zeeland, en van 16 tot 19 augustus in de Slufter op Texel, Noord-Holland. Daarna werd de soort op nog c 12 plekken vastgesteld. Groepjes van drie verschenen op 23 augustus bij Ilmuiden, Noord-Holland, en op 29 augustus bij Emmadorp, Zeeland. **Aziatische Goudplevieren** *Pluvialis fulva* bevonden zich van 3 tot 5 juli nabij De Cocksdorp op Texel en op 21 juli in de Putten bij Camperduin. Deze laatste bleek al op 19 juli 'per ongeluk' te zijn gefotografeerd en mogelijk bevond hij zich vanaf 22 juli in Norfolk, Engeland, waar een zeer gelijken vogel werd waargenomen. Ook waren er twee waarnemingen van overvliegende '**kleine goudplevieren**' *P dominica/fulva*, namelijk op 20 juli bij Mirns, Friesland (vliegend richting Enkhuizen, Noord-Holland), en op 6 augustus boven het huis van een vogelaar in Alkmaar, Noord-Holland. **Gestreepte Strandlopers** *Calidris melanotos* deden c 10 plekken aan in met name het noorden van het land. Het exemplaar dat zich van 17 tot 25 juli ophield bij Petten, Noord-Holland, kreeg vermoedelijk de meeste ogen op zich gericht maar ook enkele in het Lauwersmeergebied kregen volop aandacht. De eerste **Breedbekstrandloper** *Limicola falcinellus* voor de Biesbosch, Noord-Brabant/Zuid-Holland, was een juveniele op 25 augustus in Polder Hardenhoek. Andere doken op van 19 tot 24 juli in de Prunjepolder en de nabijgelegen Wevers Inlaag bij Serooskerke, Zeeland, en op de inmiddels 'vaste locaties' zoals het wad bij Westhoek, Friesland, het Lauwersmeergebied en de omgeving van de Dollard, Groningen. Op 18 juli werd een adulte **Blonde Ruiter** *Tryngites subruficollis* gezien in de Ezumakeeg, Friesland. Een andere verbleef van 26 juli tot 18 augustus bij 't Zand, Noord-Holland. De eerste voor Schiermonnikoog was een adulte die van 14 tot in ieder geval 19 augustus rondliep op het Noordzeestrand tussen paal 3 en 5. Waarschijnlijk dezelfde werd in de ochtend van 14 augustus reeds c zes km westelijker gezien op Engelsmanplaat, Friesland. Van 21 augustus tot 5 september dook er opnieuw één op in de Ezumakeeg, mogelijk dezelfde als van Schiermonnikoog. Ten slotte verscheen er ook nog één op de Kwade Hoek bij Stellingen, Zuid-Holland, op 15 augustus. Vroege **Bokjes** *Lymnocyptes minimus* werden gezien op 5 augustus op Vlieland, Friesland, en op 12 augustus bij Westkapelle. In de rest van de maand werd de soort op nog vijf plekken gemeld. Een voor een jagende Havik *Accipiter gentilis* opvliegende **Poelsnip** *Gallinago media* werd op 10 augustus gemeld bij Daarle, Overijssel. **Terekruiters** *Xenus cinereus* werden genoteerd op 4 en 5 juli bij Achter de Zwarten in het Lauwersmeergebied, op 9 en 11 juli in de Prunjepolder nabij Serooskerke en op 28 juli bij Lemmer, Friesland. De meeste **Poelruiters** *Tringa stagnatilis* verschenen op een 10-tal plekken in het Waddengebied, zowel op het vasteland als op de eilanden. Het vermelden waard zijn een groepje van drie van 7 tot 13 augustus op onder water gezette bollenvelden bij Petten en een eenling van 4 tot 17 augustus in de Strypse Wetering bij Rockanje, Zuid-Holland. Vanaf half juli begonnen verscheidene **Grauwe Franjepoten** *Phala-*

opus lobatus het land binnen te druppelen. Het merendeel van de c 20 plekken waar de soort werd vastgesteld, bevond zich in het noordwesten. De derde **Rosse Franjepoot** *P fulciarius* voor Limburg bevond zich op 9 en 10 augustus op de Stevol Plas bij Stevensweert. Het betrof een adulte ruiend naar winterkleed. Op 21 augustus werd een exemplaar kortstondig waargenomen bij Zwarte Haan.

JAGERS TOT ZWALUWEN Opmerkelijk waren de 12 **Mid-delste Jagers** *Stercorarius pomarinus* die tussen 19 en 24 juli werden gemeld van de Noordzeekust, waarvan negen bij Scheveningen. In de database van de Club van Zeetrekwaarnemers zijn slechts 27 eerdere waarnemingen uit juli opgenomen (waarvan zeven juveniele, wat gezien de tijd van het jaar nogal dubieus is). In augustus werden nog negen exemplaren door trektellers bijgeschreven. Op 29 augustus trokken twee eerstejaars **Kleinste Jagers** *S longicaudus* langs Westkapelle. Erg bijzonder voor de tijd van het jaar was het verschijnen van een eerste-zomer **Kleine Burgemeester** *Larus glaucoides* op 3 juli bij Noordwijk, Zuid-Holland, en op 4 en 5 juli bij Katwijk. Op 7 juli volgde een melding van een langsvliegende bij Camperduin en op 10 juli was Scheveningen aan de beurt (hetzelfde exemplaar als bij Noordwijk/Katwijk). Hier werd hij op 15 juli nogmaals gezien en gefotografeerd. Ook **Grote Burgemeesters** *L hyperboreus* waren gezien het seizoen aardig vertegenwoordigd, met onvolwassen exemplaren van 12 tot 21 juli bij Termunterzijl, Groningen, op 16 juli langs Camperduin en op 25 juli langs de Maasvlakte, Zuid-Holland. De grootste aantallen **Reuzensterms** *Hydroprogne caspia* hielden zich zoals gewoonlijk op in het Lauwersmeergebied, langs de Friese IJsselmeerkust, en in de omgeving van de IJsselmonding, Overijssel, waar tijdens een gecoördineerde slaapplaatsstelling op 28 augustus respectievelijk 35, 43 en 11 exemplaren werden vastgesteld. Elders werden er nog zes geteld, zodat het totaal op deze dag uitkwam op 95. **Lachsterms** *Gelochelidon nilotica* werden vrijwel uitsluitend aangetroffen op de traditionele pleisterplaatsen in de kop van Noord-Holland, met name op het Balgzand en bij 't Zand; hier hielden zich in de eerste dagen van augustus ten minste 16 op, waaronder slechts twee juveniele. **Witwangsterms** *Chlidonias hybrida* werden waargenomen op 2 juli op het Jaap Deensgat in het Lauwersmeergebied (drie of vier), op 5 juli bij Stevensweert, Limburg, en op 6 juli in de Ezumakeeg. Zoals gewoonlijk werden er meerdere **Witvleugelsterms** *Cleucopterus* opgemerkt tussen de vele ruiende Zwarte Sterms *C niger* in het IJsselmeergebied. Daarbuiten werd onder meer een juveniele opgemerkt bij Oost-Maerland, Limburg, op 18 augustus. Een waarschijnlijk **Witte Kerkuil** *Tyto alba alba* werd op 23 juli gefotografeerd in Flevoland. Op c 20 plekken werden **Bijeneters** *Merops apiaster* waargenomen, waaronder groepen op 3 juli op de Hoge Veluwe, Gelderland (zes); op 3 augustus op De Meinweg (13); op 15 augustus bij Delfzijl, Groningen (zeven); en op 23 augustus bij Bellingwolde (vier). Het meest plaats-trouw – maar desalniettemin lastig om te vinden – was wellicht het duo dat zich op 7 en 10 juli bevond bij De

434 Waterrietzanger / Aquatic Warbler *Acrocephalus paludicola*, De Schorren, Texel, Noord-Holland, 18 augustus 2009 (Jos van den Berg)

435 Orpheusspotvogel / Melodious Warbler *Hippolais polyglotta*, Sint Oedenrode, Noord-Brabant, 5 juli 2009 (Marc Gottenbos)

Cocksdoorp op Texel. Op c 12 plekken werden **Hoppen** *Upupa epops* waargenomen. De waarnemingen op 9 augustus bij Durgerdam en later op Marken, Noord-Holland, hebben vermoedelijk betrekking op hetzelfde exemplaar. Andere bevonden zich onder meer van 13 tot 18 juli bij Roermond, Limburg; op 26 augustus bij Haaksbergen, Overijssel; op 26 en 27 augustus bij 's-Gravenzande, Zuid-Holland; en van 29 tot 31 augustus bij Zevenaar, Gelderland. In de laatste 10 dagen van augustus werden op meer dan 20 plekken **Draaihalzen** *Jynx torquilla* gemeld. **Kuifleeuweriken** *Galerida cristata* werden uitsluitend gezien op de bekende plekken bij Venlo, Limburg (maximaal drie), 's-Hertogenbosch, Noord-Brabant, en Eindhoven, Noord-Brabant. Een **Roodstuitwaluw** *Cecropis daurica* vloog op 19 augustus over het Dwingelderveld bij Dwingelo, Drenthe.

PIEPERS TOT GORZEN Door trektellers werd in augustus een heel behoorlijk aantal van c 80 **Duinpiepers** *Anthus campestris* verspreid over het land gemeld. Het gros daarvan was afkomstig uit Utrecht, Gelderland, Noord-Brabant en Limburg, maar er waren ook meerdere waarnemingen in de westelijke provincies. Een pleisteraar op 29 en 30 augustus op de Maasvlakte kon rekenen op de meeste toeschouwers. Opmerkelijk was de ontdekking van een eerstejaars **Citroenkwikstaart** *Motacilla citreola* op 19 augustus langs de Oude Waal in de Ooijpolder bij Nijmegen, Gelderland, op exact dezelfde plek waar een eerstejaars zich van 20 tot 28 augustus 2008 ophield. In

het Zwanenwater bij Callantsoog werden in totaal vier **Cetti's Zangers** *Cettia cetti* geringd; er bevonden zich zes broedparen in dit gebied. Dit was in deze periode de enige locatie buiten de provincies Noord-Brabant, Zeeland en Zuid-Holland waar de soort werd gemeld. Buiten de Zeeuwse en Zuid-Hollandse Delta werden **Graszangers** *Cisticola juncidis* alleen opgemerkt op 11 juli op het schor bij Den Oever, Noord-Holland, en op 16 juli bij trektelpost Ilmeerdijk bij Almere, Flevoland. Op 4 juli liet een **Krekelzanger** *Locustella fluviatilis* zich kortstondig horen in de Weerribben, Overijssel. Buiten Limburg werden zingende **Orpheusspotvogels** *Hippolais polyglotta* nog waargenomen tot 1 juli bij Spoorndonk, Noord-Brabant, en tot 16 juli bij Sint-Oedenrode, Noord-Brabant. Vanaf 31 juli werden 20 **Waterrietzangers** *Acrocephalus paludicola* geringd, waarvan 14 bij Castricum. Op c 10 plekken werd de soort in het veld waargenomen. Net als in voorgaande jaren was de omgeving van Petten het meest 'productief' maar bijvoorbeeld ook in Lentevreugd bij Wassenaar, Zuid-Holland, liet de soort zich op meerdere dagen tussen 6 en 17 augustus bewonderen. **Grote Karekieten** *A. arundinaceus* werden geringd op 26 juli in de Oostvaardersplassen; op 3 augustus in Saeftinghe, Zeeland; op 10 augustus in de Kennemerduinen; en op 15 augustus bij Kampen, Overijssel. Van c 15 locaties werden veldwaarnemingen doorgegeven. De eerste **Sperwergrasmus** *Sylvia nisoria* van het jaar werd op 8 augustus geringd in de Kennemerduinen. Hierna volgden vangsten op 17 au-

gustus bij Castricum; op 24 augustus opnieuw in de Kennemerduinen; op 25 augustus op Schiermonnikoog; en op 30 augustus in Meijndel bij Wassenaar. Veldwaarnemingen vonden plaats op 21 augustus bij het Willemsduin op Schiermonnikoog en op 23 augustus bij Lauwersoog, Groningen, en op Rottumerplaat, Groningen. De **Iberische Tijftjaf** *Phylloscopus ibericus* die zich vanaf 5 juni in Haarlem, Noord-Holland, ophield werd voor het laatst op 7 juli gemeld. **Roze Spreeuwen** *Pastor roseus* werden gezien op 9 augustus bij Sint Maarten, Noord-Holland (adult), en op 30 augustus in Meijndel bij Wassenaar (juveniel). Curieus was de aanwezigheid van twee ontsnapte **Balispreeuwen** *Leucopsar rothschildi* (met ringen) in Monnickendam, Noord-Holland, op 29 augustus; de onoplettende eigenaar van deze twee zag – afgaand op de bedragen op internet – bijna 1000

Euro de lucht in gaan. Op 22 augustus werd een eerstejaars **Roodmus** *Carpodacus erythrinus* waargenomen op Vlieland. Vanaf 20 augustus werden c 15 overvliegende of kort pleisterende **Ortolanen** *Emberiza hortulana* gemeld. Op 23 augustus werd er één geringd in Meijndel bij Wassenaar. **Grauwe Gorzen** *E calandra* werden waargenomen op 2 juli bij Witter, Limburg; op 1 augustus nabij Uithuizen, Groningen; op 4 augustus op het Balloërveld, Drenthe; op 13 augustus bij Epen, Limburg (twee); op 15 augustus op het Dwingelderveld; en op 23 en 24 augustus bij Azewijn, Gelderland.

Wij bedanken Max Berlijn, Ruud van Beusekom, Kees Camp-huysen, Jacob Garvelink, Olaf Klaassen, Michel de Lange, Ran Schols, Gerard Troost, Jeroen van Vianen en Pim Wolf voor hun hulp bij het samenstellen van dit overzicht.

Roy Slaterus, Bervoetsbos 71, 2134 PM Hoofddorp, Nederland (roy.slaterus@dutchbirding.nl)
 Vincent van der Spek, Acaciastraat 212, 2565 KJ Den Haag, Nederland
 (vincent.van.der.spek@dutchbirding.nl)

DBA-nieuws

Afscheid van drie vogelaars Het jaar 2009 is een droevig jaar voor de Nederlandse vogelaarsgemeenschap; de afgelopen zes maanden moesten we afscheid nemen van drie vertrouwde DBA-gezichten. Op 22 maart overleed **Anne van Dijk** plotseling aan een hartstilstand, een paar weken na zijn 53e verjaardag. Anne was vooral in de Groninger vogelwereld een goede bekende. Op zijn vaste plek op de telpost in de Eemshaven, Groningen, kon je altijd bij hem terecht voor een praatje. Hij zat enkele jaren in de redactie van de Grauwe Gors waar hij zich vooral inzette voor de waarnemingenrubriek. Hij was altijd scherp in het herkennen van geluiden en dit leverde bij de telpost vaak leuke waarnemingen op. Ook de ontdekking van een zingende Grauwe Fitis *Phylloscopus trochiloides* in de wijk Lewenborg in de stad Groningen, Groningen, in juni 1998 was te danken aan zijn scherpe gehoor. Zelfs als hij aan het werk was kon hij het niet nalaten om regelmatig naar buiten te kijken en zo ontdekte hij in oktober 2003 een Dwerggors *Emberiza pusilla* in de ene boom voor zijn raam in hartje binnenstad van Groningen. Een fanatieke twitcher was Anne niet maar hij ging wel graag (mee) op pad naar zeldzaamheden in het noorden of een dagje vogelen op Texel, Noord-Holland, of een andere goede vogelplek.

Op 7 april overleed **Rob Goldbach** op 59-jarige leeftijd in Assam, India, tijdens een vogelreis aan de gevolgen van een aanval door een olifant. Rob was al een vertrouwd en bekend gezicht in de vogelaarswereld vanaf de jaren 1960 toen hij vanuit zijn Limburgse geboortestreek af en toe naar de kust trok om te vogelen. Hij had later een huisje in Mirns, Friesland, van waaruit hij het noorden van het land onveilig maakte. Maar ook twitchte hij al jaren – een bekende ‘blocker’ op zijn lijst was de Zeeuwse Kroeskoppelikaan *Pelecanus crispus*. Een ander wapenfeit was het, op basis van de roep, als eerste op naam brengen van de Mirtzanger *Dendroica*

coronata van Vlieland, Friesland, in oktober 1996. Zijn buitenlandse ervaring kwam hier goed van pas. Als je Rob tegenkwam was er altijd tijd om even bij te praten over recente zeldzaamheden of over zijn laatste verre reis. Soms leek het alsof hij meer op reis was dan thuis – zijn wereldlijst was dan ook aanzienlijk en de laatste update kwam op 5303 soorten! Dat alles combineerde hij met een drukke baan als hoogleraar virologie aan de Wageningen Universiteit.

Op 13 september kwam **Rob Bouwman** op 55-jarige leeftijd om het leven. Hij kwam kort na terugkeer van een succesvolle vogelreis naar Brazilië door grote psychische spanningen onverwachts tot een wanhoopsdaad. Hoewel de meeste vogelaars Rob vooral kenden als joviaal en goedlachs werd door zijn dood duidelijk dat er ook een andere Rob bestond die moeite had om zijn draai in het leven te vinden. Rob, in het dagelijks leven biologieleraar, had zich de laatste jaren een beetje uit de ‘oude’ DBA-scene teruggetrokken om vooral in de Kempen, Noord-Brabant, te vogelen of samen met vogelvrienden in het buitenland. Vooral in de beginperiode van de DBA was hij erg actief. Hij werd één van de bekendste Brabantse vogelaars door de ontdekking van de eerste Siberische Boompieper *Anthus hodgsoni* op de noordpunt van Texel in oktober 1987. Tot eind jaren 1990 reed hij fanatiek met zijn Brabantse vriendenclub het land door op weg naar zeldzaamheden en had er een neus voor om op het juiste moment op de juiste plek te zijn (zoals bijvoorbeeld bij de Cirlgors *E cirulus* van de Maasvlakte, Zuid-Holland, in april 1994). Ook was hij bekend door een aantal zeer zeldzame ontdekkingen in WP-landen, zoals van de Spoorwiekgans *Plectropterus gambensis* in Oued Massa, Marokko, in 1984 en de vijf Krabplevieren *Dromas ardeola* in de Göksudelta, Turkije, in juli 1986 (nog steeds de enige gevallen voor beide landen). Rob was een fanatiek en talentvol foto-

graaf en veel van zijn foto's zijn in Dutch Birding en op de DBA-website gepubliceerd en de laatste jaren vooral op zijn 'thuisite' www.vogelsindekempen.nl. REDACTIE DUTCH BIRDING & BESTUUR DBA

Dutch Birding-vogeldag op 9 januari 2010 De komende Dutch Birding-vogeldag vindt plaats op zaterdag 9 januari 2010 in Congrescentrum De Werelt te Lunteren, Gelderland. Momenteel wordt er druk gewerkt om wederom een aansprekend programma samen te stellen. Alan Davies en Ruth Miller hebben inmiddels toegezegd om ons over hun ervaringen tijdens *The Biggest Twitch* te vertellen, hun geslaagde recordpoging – 4321 soorten! – om de wereldwijde jaarlijst te verbeteren (zie www.thebiggesttwitch.com). Verder zal er een lezing zijn over vogelen in Panama, één van de meest vogelrijke landen als gekeken wordt naar de omvang in het verhouding tot

het aantal soorten.

In de ruime foyer van het congrescentrum wordt de vertrouwde vogelaarsbeurs ingericht, met stands voor boeken, optische apparatuur, cd's en dvd's, collega-vogelorganisaties, aanbieders van vogelreizen en vogelkunst. Heeft u interesse als standhouder dan kunt u voor meer informatie contact opnemen met Arjan van Egmond (arjan.van.egmond@dutchbirding.nl of 06-21585788).

De zaal gaat open om 09:00. Het programma duurt tot c 17:00 en tussen de lezingen door zijn ruime pauzes opgenomen om de stands te bezoeken en/of gezellig bij te praten. Het definitieve programma, een overzicht van de stands en de route naar Congrescentrum De Werelt, zullen binnenkort op onze website (www.dutchbirding.nl) worden geplaatst. ARJAN VAN EGMOND

Corrigenda

In het bijchrift bij plaat 305 (Dutch Birding 31: 250, 2009) werd niet de juiste fotograaf vermeld. De foto werd gemaakt door Vincent Legrand.

Ook in het bijchrift bij plaat 324 (Dutch Birding 31: 263, 2009) werd niet de juiste fotograaf vermeld. De foto werd gemaakt door Jan van Holten. REDACTIE

In the caption of plate 305 (Dutch Birding 31: 250, 2009) the wrong photographer was mentioned. The photograph was taken by Vincent Legrand.

Also in the caption of plate 324 (Dutch Birding 31: 263, 2009) the wrong photographer was mentioned. The photograph was taken by Jan van Holten. EDITORS

natuur en boek

dichter bij
de natuur

**Boekwinkel
in Naturalis**

bezoekers Darwinweg
postadres postbus 9517
2300 RA Leiden
telefoon 071-568 76 91
e-mail natuurenboek@naturalis.nnm.nl
website www.natuurenboek.nl

. naturalis